

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma Saija, Salla

Marjut Kokko

LAPIN YMPÄRISTÖKESKUKSEN
RAPORTTEJA 2/2007

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma Saija, Salla

Marjut Kokko

Rovaniemi 2007

Lapin ympäristökeskus

**LAPIN
YMPÄRISTÖKESKUS**

LAPIN YMPÄRISTÖKESKUKSEN RAPORTTEJA 2/2007
Lapin ympäristökeskus

Taitto: Keski-Suomen Painotuote Oy
Kansikuva: Marjut Kokko

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ymparisto.fi/lap/julkaisut

Yliopistopaino, Helsinki 2007

ISBN 978-952-11-2948-3 (nid.)
ISBN 978-952-11-2949-0 (PDF)
ISSN 1796-1971 (pain.)
ISSN 1796-198X (verkkoj.)

SISÄLLYS

1 Johdanto	5
2 Suunnittelualan erityispiirteitä	6
Saijan maisema	6
Luonto	6
Maankäyttö	8
Maisemanhoidon haasteet	9
3 Menetelmät	10
Aiemmat suunnitelmat ja Saijan valinta suunnittelukohteeksi	10
Ohjausryhmä	10
Vuorovaikutteinen suunnittelu	10
Maastotyöt	10
Kohteiden luokittelu	11
4 Kohdekuvaukset ja hoitosuositukset	15
5 Yleisiä hoitoperiaatteita erityistukialueilla	36
Raivaus	36
Laidunnus	36
Niitto	37
Kulotus	38
Suojavyöhykkeet	39
Monivaikutteiset kosteikot	39
6 Hoidon rahoitus ja tuen hakeminen	40
Maatalouden erityistuet	40
Investointituki	40
Tukea yhdistykselle	40
Muut rahoituskanavat	40
Rakennusperinnön hoito	41
Lampaita mökille	41
Kiitokset	42
Yhteystietoja	43
Lähteet	44
Liite 1 Miten erityisympäristötukea haetaan?	45
Kuvailulehti	46

1 Johdanto

Maatalous on muokannut suomalaista maisemaa ja luonut erilaisia avoimia ja puoliavoimia elinympäristöjä, joihin on sopeutunut joukko ihmisen toiminnasta hyötyviä eliölajeja. Perinteisen maankäytön, esimerkiksi laidunnuksen ja niiton, vaikutuksesta alueiden lajisto on muovautunut erityislaatuiseksi.

Viimeisten vuosikymmenien aikana tapahtuneet maankäytön muutokset ovat muokanneet maisemaa ja eliölajistoa uuteen suuntaan. Kun luonnonniityt ja laitumet jäävät pois käytöstä ja kasvavat umpeen, heikentyvät perinteisestä maankäytöstä riippuvaisten eliöiden elinmahdollisuudet. Suomen uhanalaisista eliölajeista peräti 28 prosenttia suosii näitä ns. perinnebiotooppeja.

Saijan kylällä aktiivinen maatalous pitää jo itsessään yllä monipuolista peltomaisemaa. Kylän keskiosan viljelyyn ja laidunnukseen sopivat alueet ovat pääosin käytössä ja näkymät avarat. Sen sijaan vähätuottoisemmat pellot ja jokivarren pehmeäpohjaiset niityt ja laitumet ovat alkaneet pensoittua laidun- ja niittokulttuurin hiivuttua. Maatalouden viimeaikainen kehitys on näin Saijassakin vaikuttanut monien lajien elintilaan, ja samalla se on köyhdyttänyt maisemaa vähentäen kyläympäristön monimuotoisuutta.

Tässä yleissuunnitelmassa on kartoitettu niitä Saijan niittyjä, laitumia ja vanhoja pelloja reunametsineen, joiden tilaa voidaan parantaa aktiivisilla hoitotoimilla ja joiden hoitoon erityisympäristötuen hakeminen on perusteltua. Suunnitelmassa on lisäksi kartoitettu viljelijöiden toivomuksesta peltoalueita, joille suojavyöhykkeen perustaminen vesiensuojelullisista syistä on perusteltua. Usein nämä kohteet liittyvät läheisiin tulvaniittyihin, mikä mahdollistaa suojavyöhykkeen ja rantaniityn hoidon yhdistämisen. Suunnitelmassa on esitetty hoidettavaksi myös muutamia vesiensuojelua ja luonnon monimuotoisuutta edistäviä kosteikkoja.

Kyläläiset ovat olleet aktiivisesti suunnittelussa mukana. Suunnitelman tarkoituksena on tukea kyläläisiä Saijan kauniin ja monipuolisen viljelymaisan vaalimisessa sekä kannustaa hakemaan ympäristötukia myös viljelyn ulkopuolelle jääneille kohteille. Suunnitelmassa esitetyt hoitosuositukset ovat suuntaa antavia ja sovellettavissa maanomistajalle ja viljelijälle mielekkään lopputuloksen löytämiseksi.

2 Suunnittelualueen erityispiirteitä

Saijan kylä sijaitsee Itä-Lapissa, 40 km Sallan kirkonkylältä pohjoiseen, lähellä Savukosken rajaa. Kylässä yhtyy Aatsinkijoki voimakkaasti mutkittelevaan Kuolajokeen ja tämä edelleen Tenniöjokeen. Kylän jakaa kahteen osaan luode – kaakko-suuntainen Kolsanharju ja keskikylän eteläpuolella oleva Sarivaara. Kylän maisemaan antavat leimansa harjujen ja vaaran välissä mutkittelevat joet. Kuola- ja Tenniöjoen yhtymäkohdan viljavalle laaksoalueelle on syntynyt 1700-luvulta lähtien kulttuurimaiseman ydin, Saijan kylän keskus.

Saijan maisema

Saijan kylä on luokiteltu vuonna 1993 maakunnallisesti arvokkaaksi maisemakokonaisuudeksi ympäristöministeriön maisematyöryhmän mietinnössä (Ympäristöministeriö 1993). Lapin kulttuuriympäristöohjelmassa (Lokio 1997) kylä on arvotettu valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi. Keväällä 2007 kylälle perustettiin Lapin ensimmäinen luonnonsuojelulain mukainen maisema-alue, minkä yhteydessä Saijaan laadittiin yhdessä kyläläisten kanssa maiseman hoito- ja käyttösuunnitelma (Rauhala ym. 2007).

Saijassa maisemarakenteen hallitsevin elementti on kallioperä: se antaa maisemalle vaihtelevan ja kumpuilevan muodon sekä avaran mittakaavan. Kyläkeskuksessa vesistöt, viljelykset ja havumetsien verhoamat harjut muodostavat monimuotoisen maisemakokonaisuuden. Kaukomaisemaa hallitsevat Sarivaaran ja Kukkuran siluetit ja harjujen lakien tasaiset muodot, jotka näkyvät lähes kaikkialle kylän alueelle.

Luonto

Saijan luonnon erityispiirteisiin kuuluvat voimakkaat kevättulvat, jotka nousevat jokilaaksosta harjuilla kasvavien mäntymetsien kupeeseen asti. Kylä on keskellä Kemijoen vesistöalueeseen kuuluvaa Kemihaaran valuma-aluetta, jonka joet saavat alkunsa Venäjän rajan tuntumasta. Tulvat voivat olla Saijalla rajuja, sillä virtaamia tasaavia järviä on vähän, lumivarastot kertyvät talvella suuriksi ja lumi sulaa toukokuussa usein nopeasti. Tämän seurauksena kylää ympäröiviin jokivesistöihin syntyy jääpatoja, joiden aiheuttamana vedenpinta nousee nopeasti viljelmille ja toisinaan pihapiireihin asti.

Tulvaniittyjen kasvillisuus on sopeutunut vedenpintaan nähden selkeästi vyöhykkeiseksi. Kevättulvat ovat usein ylläpitäneet niittykasvillisuutta niilläkin rannoilla, joiden niitto ja laidunnus on lopetettu jo vuosikymmeniä sitten. Merkillepantavaa on lisäksi viljelyksen ulkopuolelle jääneiden peltojen kasvillisuuden palautuminen takaisin niitymäiseksi säännöllisten kevättulvien ansiosta.

Tulvien ja perinteisen maankäytön synnyttämien runsaslajisten niittyjen, laitumien ja hakamaiden lisäksi arvokkaimpia luontokohteita Saijassa ovat joet. Ne on rauhoitettu vesivoimarakentamiselta koskiensuojelulailla. Sorapohjainen Tenniöjoki on karu ja varsin luonnontilainen joki, jonka vesikasvillisuus on puronsuita lukuun ottamatta niukkaa. Tenniöjoessa on heikko, luontaisesti lisääntyvä taimenkanta, jota vahvistetaan säännöllisin istutuksin. Joen harrikanta on vakaa ja myös luontaisesti lisääntyvää siikaa tavataan yleisesti. Lohikalojen lisäksi joessa on mm. haukia, seipiä ja mutuja.

Tenniöjokeen Saijan kylän kohdalla yhtyvä Kuolajoki on kasvistoltaan rehevämpi ja vesi on humuksen värjäämää. Saijan kylän kohdalla joessa on kolme koskea, jotka ovat kalastajien suosiossa. Vesikasveja runsaimmin joessa kasvaa palpakkoja ja vitoja. Kuolajoen kalastoon kuuluu mm. harreja, siikoja ja istutettuja taimenia, haukea, ahventa ja säynettä.

Voimakkaat kevättulvat tuovat Saijan viljelijöille haasteita, mutta ylläpitävät samalla rantaniittyjen rehevyyttä.
Kuva Lentokuvaus Vallas/Sallan kunta.

Rehevät jokivarret tulvapeltoineen ovat keväisin joutsenille, hanhille, vesilinnuille ja kahlaajille tärkeitä levähdys- ja ruokailualueita. Kesällä jokivarsien linnuston kahlaajalajeista yleisin on rantasipi ja sorsalinnuista telkät, isokoskelot ja tavit.

Lisäksi peltoaukeilla ja jokivarsissa pesii kuoveja. Törmäpääskyt ovat kaivaneet pesiään Tenniö- ja Kuolajoen sortuneisiin rantatörmiiin. Saijan kylämiljöön linnut ovat tyypillisiä kulttuuriympäristön lajeja, kuten haara- ja räystäspääskyjä, töyh-töhyyppeä, västäräkkejä, niittykirvisiä ja talitiaisia. Reunametsissä viihtyvät puoliavoimia ympäristöjä suosivat lajit, esimerkiksi peippo, räkätti- ja punakylkirastas. Lisäksi kyläympäristössä esiintyy runsaasti varsinaisia metsälajeja, kuten hömö- ja lapintiainen, käpytikka ja leppälintu. Kylän pohjoispuoleisen harjualueen tuntumassa on havaittu tuulihaukan pesä. (Seitap Oy 2001)

Kasvimaantieteellisesti Saija kuuluu Metsä-Lappiin (Kalliola 1973). Metsät ovat enimmäkseen mäntyvaltaisia sekametsiä, mutta jokivarressa esiintyy tuoreita ja paikoin lehtomaisiakin metsiä. Luonnontilaiset jokirannat muodostuvat alavista tulvaniityistä, joiden avoimuutta ylläpitävät kevättulvat ja jäiden liikkeet.

Uhanalaisten ja harvinaisten kasvilajien esiintymät keskittyvät jokivarsille. Merkittävin on rauhoitettu *laaksoarho*, joka hyötyy voimakkaista kevättulvista. Pienikokoinen laji on aiemmin esiintynyt yleisempänä Lapin suurten jokien varsilla, mutta on nykyään harvinaistunut vesirakentamisen ja perinteisen maatalouden hiipumisen vuoksi. Lajia esiintyy Tenniö- ja etenkin Kuolajokivarren tulvametsissä ja kasvillisuudeltaan avoimissa jokitormissa. Muutamilla pihakedoilla ja Tenniöjokivarren kuivilla niityillä kasvaa valtakunnallisessa uhanalaisarvioinnissa vaarantuneeksi luokiteltua *pohjannoidanlukkoa* ja silmälläpidettävää *ahonoidanlukkoa*. Laidun- ja niittokulttuurista riippuvaiset noidanlukot näyttävät kuitenkin taantuneen Saijassa. Kuolajokivarressa esiintyy muutamain paikoin silmälläpidettävää *pohjanluhtalemmikkiä*, joka viihtyy aivan vesirajan kivikoilla ja rantalietteiköillä. Sorronpalon korpimetsissä kasvaa rauhoitettua *lapinleinikkiä*. Rehevissä tulvametsissä esiintyy lisäksi muuta harvinaista lehtolajistoa, kuten punaviinimarjaa, sudenmarjaa ja lehtotähtimöä.

Kolsanharju on luokiteltu harjijensuojeluohjelmassa valtakunnallisesti arvokkaaksi harjumuodostumaksi. Se ja muut Saijan kylää ympäröivät harjut ovat lisäksi tärkeitä pohjaveden muodostumisalueita.

Laaksoarho on viime vuosina runsastunut Saijan raivatuilla rantaniityillä ja lampaiden laiduntamissa tulvametsissä.
Kuva Marjut Kokko.

Suunnittelualueen länsipuolella sijaitsee lähes 130 neliökilometrin Joutsenaavan–Kaita-aavan Natura 2000 - alue (FI 130 1404), joka on suojeltu sekä lintudirektiivin että luontodirektiivin mukaisena suojelualueena. Alueen aapasuot ovat kehittyneet harvinaisen rimpisiksi ja jänteisiksi. Ne ovat yhdessä Aatsinkijoen ja Joutsenojan korpimetsien kanssa olleet Saijan kyläläisille ikimuistoisista ajoista lähtien tärkeitä metsästys-, kalastus- ja marjastuskohteita. Monipuolisen linnustonsa ansiosta tämän erämaisen alueen merkitys itäisen Lapin linnustonsuojelualueena on suuri.

Maankäyttö

Saijan kylän maankäytön historia ulottuu 1600-luvulle poropaimenten kotakenttiin, minkä jälkeen kylä on tukeutunut vahvasti metsä- ja maatalouteen. Metsätalous savotta- ja uittokulttuureineen onkin olennainen osa jokivarsikylän lähihistoriaa. Laaksoista kohoavat vaarat, Sarivaara ja Kukkura, sekä läheiset harjut ovat edelleen metsätalouden aluetta. Väli rauhan aikana harjujen kupeeseen rakennettiin Salpalinja, jonka jäänteitä juoksuhautoineen, korsuineen ja panssariesteineen on vielä runsaasti jäljellä. Harjuilla onkin kulttuurihistorial-

lista arvoa sekä talvisodan aikaisten rakenteidensa että kyläläisten vanhojen kulkureittien johdosta. Lukuisat kulkureitit paljastavat saijalaisten elinpiirin ulottuneen vahvasti myös kylän ulkopuolelle. Eränkäyntiin, marjastukseen, poronhoitoon, savotoille ja niityille on kuljettu jopa kymmenien kilometrien päähän. (Rauhala ym. 2007)

Jokivarsien viljavimmat alueet on otettu viljelykäyttöön, ja laaksojen tasaisilta ja pienilmastoltaan edullisilta alueilta on löytynyt sopivia rakennuspaikkoja. Perinteinen maatalouden historia näkyy kylässä erityisesti jokivarsilla, jotka ovat olleet lähes yhtenäistä niitettyä ja laidunnettua perinnetäisemää. Viime vuosisadalla maatalous on ollut lähinnä karjataloutta sekä ohran ja perunan viljelyä. Jokivarret ovat olleet laidunmaina ja niiltä on niitetty luonnon heinää karjan ravinnoksi. Sitten min niityistä tuottoisimmat on raivattu pelloiksi.

Nykyään Saijan elinkeinorakenne pohjautuu palveluelinkeinojen lisäksi vahvasti alkutuotantoon. Asukasmäärältään pienehkössä kylässä toimii seitsemän karjatilaa sekä aktiivisia poro- ja metsätiloja.

Vaikka Saija tuhoutui Lapin sodassa muutamaa saunaa lukuun ottamatta täydellisesti, on kylällä tänään vajaa 70 asuttua taloutta ja noin 150 vakituista asukasta. Kylän asutus on keskittynyt harjujen

alarinteille sekä jokien ja teiden varsille, ja kylän keskus on sijoittunut Tenniö- ja Kuolajoen yhtymäkohtaan Kaunisharjun kupeelle. Suurin osa taloista sijaitsee viljelymaisemassa, ja pihapiirit ovat avoimia. Menneen ajan henkeä kylälle luovat vanhat puurakenteiset talot sekä perinteiset piharakennukset ja aidat, mutta rakennuskantaan kuuluu myös uudempia taloja ja maatilojen pihapiirejä.

Maisemanhoidon haasteet

Niittokoneiden koon kasvaessa ovat vaikeammin viljeltävät, alavat ja kiviset rantapellot jääneet vähitellen maatalouskäytön ulkopuolelle. Kun laiduneläinten määrä on pienentynyt ja sisäruokinta yleistynyt, ovat Saijan vanhat tulvaniityt ja hakamaat jokivarsilla monin paikoin kasvamassa um-

peen. Viljeltyjenkin peltojen reunamille, jokitörmien päälle, on usein kasvanut nauhamaisia puu- ja pensasvyöhykkeitä, jotka sulkevat jokimaiseman. Viimeisen vuosikymmenen aikana kylän vanhoja peltoja ja hakamaita on kunnostettu lähinnä maatalouden ympäristötuen turvin (kts. luku 6).

Pensoittuneiden jokivarsien ja kylän viljelymaisemien avaamiseksi tarvitaan aktiivisia hoito-toimia. Saijan asukasmäärään nähden alueella on elinvoimainen maatalouskulttuuri ja erinomaisia maisemanhoitajia laajenevassa lammastuotannossa ja nautakarjatililla. Avoimen kylämaiseman ja luonnon monimuotoisuuden säilymisen kannalta merkittävimmän kokonaisuuden muodostavat Kuola- ja Tenniöjoki pientareineen. Jokivarsien maiseman avartaminen raivaamalla, niittämällä ja laiduntamalla tukee niin paikallista kulttuuri-identiteettiä, virkistyskäyttöä kuin matkailuakin.

Eläimet tuovat kyläkuvaan elävyyttä, jota kyläläiset, loma-asukkaat ja matkailijat arvostavat. Kuva Marjut Kokko.

3 Menetelmät

Aiemmat suunnitelmat ja Saijan valinta suunnittelukohteeksi

LUMO-yleissuunnittelu on valtakunnallinen hankekokonaisuus, jota rahoittaa maa- ja metsätalousministeriö. Lapin ympäristökeskuksessa suunnitelmia on aiemmin tehty Ylitornion Kainuunkylään ja Pekanpäähän, Sallan Kellosekään ja Aatsinkiin sekä Kemijärven Juujärvelle ja Luusuaan. Kesällä 2007 tehtiin luonnon yleissuunnittelua Saijan lisäksi Rovaniemellä Ounasjokivarressa.

Lapin ympäristökeskuksen koolle kutsuma maakunnallinen ohjausryhmä valitsi keväällä 2007 uudeksi yleissuunnittelualueeksi Sallan Saijan, jonne valmisteltiin Lapin ensimmäistä maisema-aluetta. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kylän valintaa uudeksi yleissuunnittelualueeksi tuki kylän elinkeinorakenteen pohjautuminen vahvasti alkutuotantoon. Erityisesti lampaiden kasvatusta on viime vuosina lisääntynyt parempien markkinoiden ja tukien vuoksi, jonka seurauksena tilat etsivät uusia ympäristötukikelpoisia laitumia (kts. luku 6). Merkittävinä tekijöinä valinnan yhteydessä pidettiin lisäksi viljelijöiden ja kyläyhdistyksen aktiivisuutta ja yhteistyökykyä.

Ohjausryhmä

Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelun ohjausryhmässä jatkoivat aiempinakin vuosina mukana olleet Kaija Kinnunen (MTK-Lappi), Osmo Saloniemi (Lapin TE-keskus) ja Päivi Lundvall (Lapin ympäristökeskus). Lisäksi ohjausryhmään osallistuivat Enni Ovaskainen (ProAgria Lappi), Marjatta Törmänen (Saijan kyläyhdistys ja Itä-Lapin tuottajayhdistys) ja maaseutusihteeri Erkki Vuorela (Sallan kunta).

Vuorovaikutteinen suunnittelu

Hankkeesta keskusteltiin kylällä jo ennakkoon Saijan maisema-alueen perustamisen yhteydessä keväällä 2007. Yleissuunnittelutyö käynnistyi Saijan kyläyhdistyksen pitämänä talkoopäivänä 26.5.2007. Tällöin käytiin läpi hankkeen perusteita ja merkittiin kartalle viljelykäytön ulkopuolelle jääneitä vanhoja niitty- ja laidunmaita. Sitten suunnittelualuetta laajennettiin kyläläisten esityksestä käsittämään Kuola- ja Tenniöjoen vanhat laidunalueet. Yleisötilaisuuksiin kutsuttiin kaikki kyläläiset tiedottamalla hankkeesta paikallislehdessä ja Lapin Radiossa. Kyläyhdistykselle ja alueen viljelijöille toimitettiin lisäksi kutsut ja karttaluonnokset suunnittelualueesta.

Kesän aikana Saijan kyläkaupassa oli aiheesta materiaalia ja suunnittelukartta, johon kyläläiset saattoivat merkitä kartoitettavia maisema- ja luontokohteita. Maastotöiden aikana kyläläisten kanssa keskusteltiin inventoitavien alueiden maankäytön historiasta ja nykyisistä hoitomahdollisuuksista. Samalla käytiin läpi rahoitusmahdollisuuksia ja jaettiin asiaan liittyviä esitteitä.

Maastotyöt

Ennen maastotöitä laadittiin esiselvityskartta alueelta aiemmin tehtyjen selvitysten perusteella. Alueen luontoarvoja, kulttuurihistoriaa ja maisema-arvoja on kartoitettu Saijan – Pulkkaviidan osayleiskaavan (Seitap Oy 2001) ja Saijan maisema-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman yhteydessä (Rauhala ym. 2007). Esiselvityksen aikana esille nousivat alueen maisemalliset ja kulttuuriset arvot sekä jokivarsien merkitys uhanalaisten kasvien leviämisreitinä. Kyläläisten haastatteluissa korostui paitsi ylpeys kauniista kylämiljööstä, myös huoli kylämaisemien umpeutumisesta.

Saijalaiset arvostavat kylämiljöötään ja olivat aktiivisesti suunnittelussa mukana. Kuva Aarre Leskinen.

Yleissuunnittelualan pinta-alaksi muodostui 2377 ha. Maastotöiden aikana kiinnitettiin erityistä huomiota maisemalliseen näkökulmaan vasta perustetun maisema-alueen hoidon tukemiseksi. Kartoituskohdeet valittiin keväällä valmistuneen maiseman hoito- ja käyttösuunnitelman, peruskartan ja vuonna 2001 otettujen ilmakuvien perusteella. Kohteiden valinnassa käytettiin lisäksi isojakokarttoja vuodelta 1935 ja vanhaa ilmakuvaa vuodelta 1955. Näiden ja kyläläisten haastattelujen perusteella paikannettiin sekä käytössä olevien että viljelyskäytön ulkopuolelle jääneiden peltojen sekä laidun- ja niittymaiden sijainti. Lisäksi inventoitiin muita kohteita, joiden hoidosta viljelijät, maanomistajat tai kyläläiset olivat kiinnostuneita. Tilakäynteillä kartoitettiin tarvittaessa suojavyöhykkeiden tarvetta peltomailla. Maastotyöt toteutti biologi Marjut Kokko heinäkuussa 2007. Suunnittelussa käytettiin apuna Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopasta (2002).

Kohteiden luokittelu

Yleissuunnitelman kohteet on luokiteltu kasvillisuuden, maisematekijöiden ja nykyisen tai aieman maankäytön mukaan erilaisiin elinympäristötyyppeihin. Kohteista on laadittu lyhyt yleiskuvaus, jossa kuvataan niiden tärkeimmät piirteet ja luonnehditaan kasvilajistoa. Täydellistä kasvillisuusinventointia ei siis ole tehty, vaan huomiota kiinnitettiin pääasiassa niihin niittykasvilajeihin, jotka kuvaavat kohteen laidunhistoriaa. Kullekin kohteelle on annettu lisäksi hoitosuosituksia. Saijasta löytyy varmasti joitakin luonnonarvoiltaan merkittäviä kohteita, joita ei tässä suunnitelmassa mainita. Poisjääneet kohteet arvioidaan tapauskohtaisesti esimerkiksi ympäristötuen hakemisen yhteydessä (kts. liite 1). Suunnittelualueelta kartoitetut luonnon monimuotoisuuskohteet luokiteltiin alla esitettyjen perusteiden mukaisesti.

- **Perinnebiotoopeiksi** on luokiteltu alueet, joiden historiasta ja /tai kasvillisuudesta voidaan suoraan päätellä näiden olleen joskus perinteisen maankäytön eli niiton tai laidunnuksen piirissä. Alueet ovat tulvaniittyjä, vanhoja hakamaita ja metsälaitumia. Luokittelussa on huomioitu erityisesti huomionarvoisten kasvilajien esiintyminen kohteella.
- Luokka **muu lumokohde** käsittää pääasiassa erityyppisiä niitty- ja laidunmaita, jotka ovat olleet aiemmin peltoina. Alueiden valinnassa on huomioitu kasvillisuuden lisäksi niiden maisemallinen merkitys. Saijan kyläkeskuksessa olevia alueita on kunnostettu lammaslaitumiksi, mutta kauempana jokivarressa olevat alueet ovat hoitamattomina usein pensoittuneet.
- **Vesiuomiin ja kosteikkoihin** on luokiteltu Tenniö- ja Kuolajoen pientareilla sijaitsevat peltoon tai tilakeskukseen rajautuvat kapeat reunavyöhykkeet. Näiden hoidolla on merkittävä vaikutus Saijan kylämaisemaan ja jokien virkistyskäyttöön. Kohteet ovat pääosin tulvaniittyjä, jotka ovat peltujen alapuolella paikoin rehevöityneet ja kasvaneet umpeen. Lisäksi mukaan on otettu muutama kosteikko Kuolajokivarresta.
- **Puukujanteisiin ja tienpientareisiin** on luokiteltu esimerkinomaisesti muutamia koivukujanteita ja talouskeskuksiin johtavia tilusteita pientareineen. Tienpientareiden hoitoon voi hakea erityistukea, mikäli aurinkoisella pientareella esiintyy niitty- tai ketolajistoa ja hyönteisille tärkeitä mesikasveja.
- Mukaan on otettu lisäksi pelloja, joille vesiensuojellisuuden **suojavaiohykkeen** perustaminen on perusteltua. Suosituksia on annettu pääasiassa rantapelloille, jotka sijaitsevat voimakkaasti tulvivien Kuola- ja Tenniöjokien yhtymäalueella.
- Kartalla on esitetty luonnon monimuotoisuuskohteiden lisäksi maisemallisesti arvokkaat pellot, jotka on poimittu Saijan maisemanhoito- ja käyttösuunnitelmasta. Alueita ei ole otettu mukaan yleissuunnittelukohteiksi, sillä pellot ovat edelleen aktiiviviljelyksessä. Peltujen maisemallisen merkityksen vuoksi niiden ottamista erityistuen piiriin voidaan kuitenkin harkita tapauskohtaisesti, mikäli pellon viljelykäyttö muuten loppuisi. Kuolajokisuun pelloilla on merkitystä lisäksi muuttolintujen levähdys- ja ruokailualueina. Ennen erityistuen hakemista pellon lannoitus tulee kuitenkin lopettaa ja sen ravinnetasoa madaltaa niittämällä tai laiduntamalla. Hakemuksen yhteydessä pellon kasvillisuus tulee kartoittaa.

Perinnebiotooppien huomionarvoinen kasvijaisto on merkitty kohdekuvauksiin *kursiivilla*. Se käsittää nykyisen uhanalaisluokituksen (Suomen lajien uhanalaisuus 2000) mukaiset kasvilajit sekä perinnebiotooppien ns. indikaattorilajit, joiden esiintyminen viittaa perinteiseen maankäytön historiaan (Pykälä ym. 1994).

Kohteet on esitelty suunnitelmassa sekä sanallisesti että kartalla. Kartan kohdenumero viittaa tekstissä olevaan kuvaukseen hoitosuosituksi-

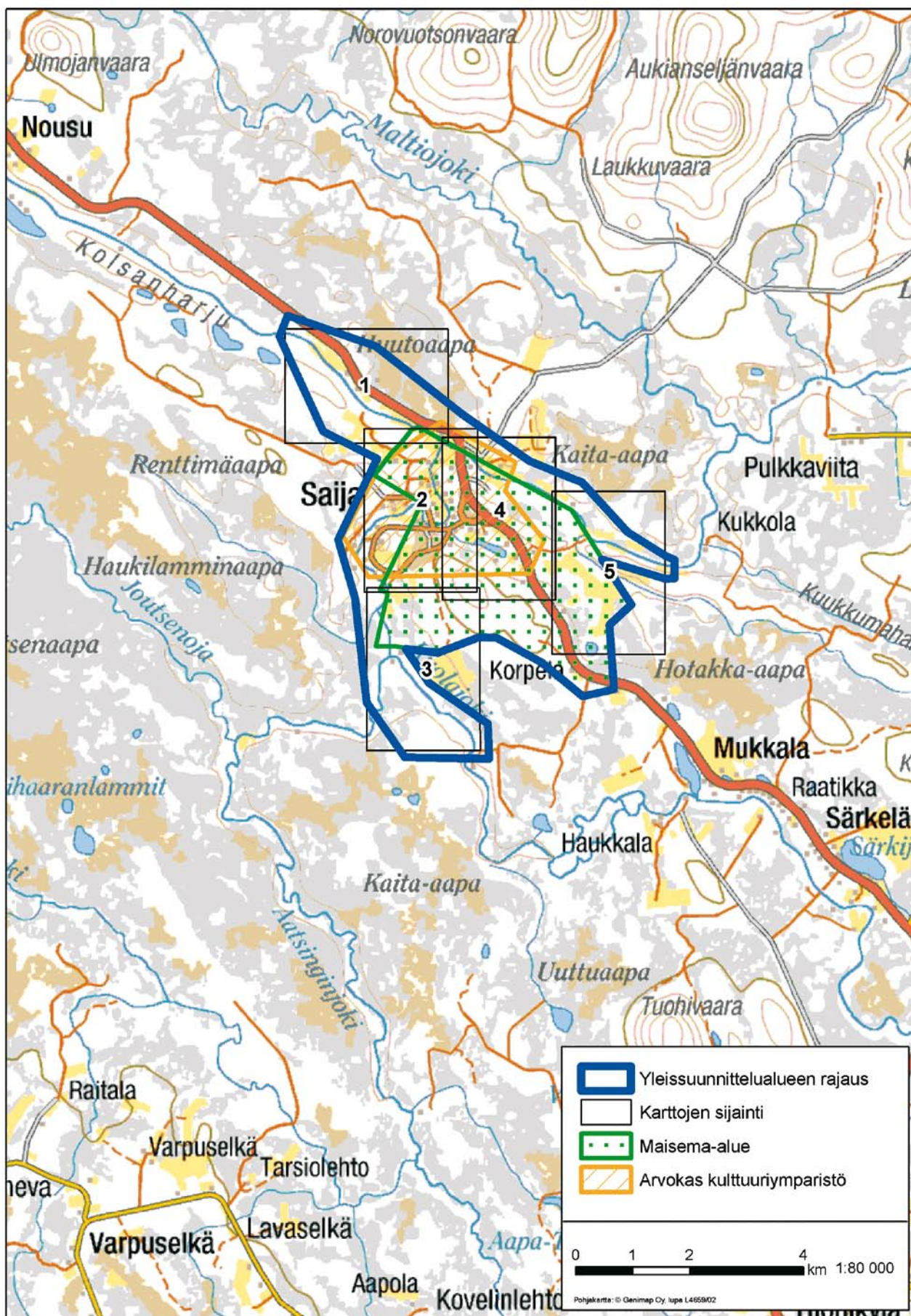
neen. Karttarajaukset ovat yleispiirteisiä ja alueet on syytä rajata tarkemmin erityistukihakemuksen yhteydessä. Mikäli kohde kunnostetaan esimerkiksi laitumeksi, voidaan alueen rajausta muuttaa hoidon kannalta järkeväksi. Hoitosuositukset ja kohderajaukset eivät aina noudata tilarajoja. Erityisympäristötuessa, kuten muissakin maataloustuissa, maa-alueita voidaan vuokrata. Tällöin usein pieninä palasina olevat niittykuviot voidaan yhdistää sopivaksi erityistukialueeksi.

Ilmakuvan perusteella uusi laidun ei näytä hullumalta. Kuva Marjut Kokko.

Maastoinventoinnissa löytyi kaikkiaan 45 luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävää aluetta. Näiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 82 hehtaaria. Kohteiden pinta-ala vaihtelee muutamasta aarin puukujanteista yli 7 hehtaarin laajuisiin kokonaisuuksiin. Perinnebiotooppeja löytyi yhteensä 15, joiden yhteispinta-ala on 44,5 hehtaaria. Näistä valtaosa sijoittuu Kuola- ja Tenniöjoki-

varteen, missä kevättulvat ovat ylläpitäneet niittykasvillisuutta perinteisen maankäytön loppumisen jälkeenkin. Perinnebiotooppien lisäksi Saijassa on muita luonnon monimuotoisuuskohteita, jotka sijaitsevat valtaosin kyläkeskuksessa. Maisemallisesti keskeisellä paikalla sijaitsevat vanhat pellot ja hakamaat muodostavat suuren osan näistä.

Kartta 1. Karttojen sijainti yleissuunnittelalueella.

4 Kohdekuvaukset ja hoitosuositukset

1. Tenniöjoki pientareineen

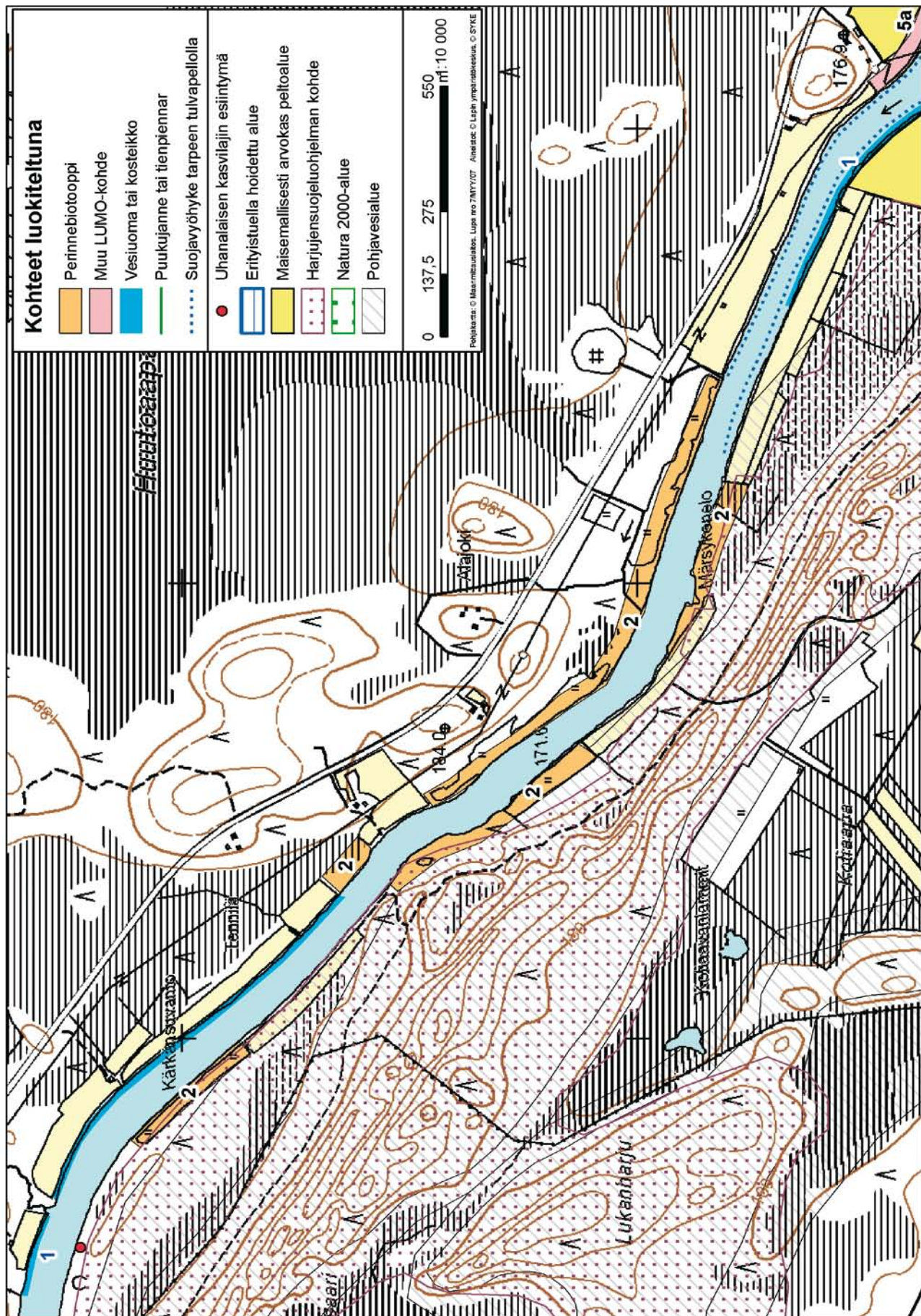
Tenniöjokeen rajautuvien peltojen reunavyöhykkeet muodostuvat pääosin edustavista tulvaniityistä. Osa reunavyöhykkeistä on kuitenkin pensoittunut ja paikoin jokimaisema on sulkeutunut jokitörmän päälle kasvaneen puuston myötä. Muutoin kasvillisuus on tulvaniityille tyypillisesti vyöhykkeinen alkaen vesirajan korte- ja saraniityistä, jotka vaihtuvat kastikka- ja ruokohelpiniityjen kautta ylimpänä sijaitseviin suurruohoniityihin. Suurruohoniityjen kasvillisuus koostuu kookkaista, pitkin kesää kukkivista lajeista, kuten *kullerosta*, mesiangervosta, niittyleinikistä, *rantatädykkeestä*, metsäkurjenpolvesta ja keltaängelmästä. Korkeilla jokitörmillä esiintyy lisäksi matalakasvuisia kuivia niittyjä, joiden kasvillisuudessa on edustavaa niittylajistoa: pohjansilmäruoho, mesimarja, pikkutervakko, hiirenvirna, kanerva, kissankello, aho-orvokki, ahomata, *pulskaneilikka*, *rantatädyke*, *kullero* ja *nurmitatar*. Muutamin paikoin esiintyy lisäksi ketonoidanlukkoa, *ahonoidanlukkoa* ja *pohjannoidanlukkoa*. Peltöjen reunavyöhykkeet ovat rehevöityneet muutamin paikoin Tenniö- ja Kuolajoen suistossa. Tällöin maitohorsma, vadelma, nokkonen ja peltokorte ovat vallanneet alaa luontaiselta niittylajistolta.

Hoito: Reunavyöhykkeiden hoidossa tavoitteena on vaihteleva, joko avoin tai puoliavoin maisema. Jokinäkömää avarretaan harventamalla puustoa jättäen pellon reunaan monipuolisia puu- ja pensasryhmiä. Alkukunnostuksen jälkeen maisemaa hoidetaan säännöllisellä pensaikon raivauksella, niitolla tai kovapohjaisella rannalla laiduntamalla. Eroosioherkillä rannoilla pajuja voi jättää vesirajaan rantatörmää sitomaan. Hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua tukea. Karttaan on lisäksi merkitty rannat, joille voi perustaa vähintään 15 metriä leveän pellon suojavyöhykkeen erityistuen avulla.

2. Perinnebiotoopit, Tenniöjoen tulvaniityt

Tenniöjokivarressa sijaitsevat tulvaniityt ovat olleet pitkään niittoniittyinä ja karjan laitumina. Sotien jälkeen muutamia niittyjä on käytetty peltoina, mutta näidenkin kasvillisuus on palautunut niittymäiseksi kevättulvien vaikutuksesta. Vaikka osa tulvaniityistä on pensoittunut, on kohteiden niittykasvillisuus edelleen vyöhykkeistä: alimpana kasvavat sara-, kastikka- ja ruokohelpiniityt. Näiden yläpuolella ovat suurruohoniityt, joilla mesiangervo, metsäkurjenpolvi, *rantatädyke*, *kullero*, ruokohelpi ja keltaängelmä muodostavat korkeakasvuista ja rehevää niittykasvillisuutta. Huomionarvoisista lajeista havaittiin lisäksi *pulskaneilikkaa*, *siperiansinivalvattia*, *kellosinilatvaa* ja *kalvaspajua*.

Hoito: Yksinkertaisin tapa palauttaa maiseman avoimuus on aloittaa alueiden laidunnus uudelleen. Pensoittuneilla niityillä on tehtävä alkuraisaus ennen laidunnuksen aloittamista. Erityisesti jokitörmän päältä on syytä harventaa maiseman sulkevaa puustoa ja pensaikkoa. Suppeiden alueiden hoito onnistuu niittämälläkin. Mättäisiä nurmilauhavaltaisia niittyjä suositellaan kulotettavaksi, jotta alueen niittylajisto monipuolistuisi. Tulvaniityjen hoitoon voi hakea perinnebiotoopin hoidon tukea.

Kartta 2. Kohteet 1–2.

Kuola- ja Tenniöjoen pientareiden hoito parantaa kyläkuva ja lisää samalla jokialueen virkistyskäyttöä. Kuva Marjut Kokko.

3. Perinnebiotooppi, hakamaa

Kuola- ja Tenniöjoen yhtymäkohdassa on vanha hakamaa, jonka laidunnuskäyttö on lopetettu 1960-luvulla. Alue on pensoittunut ja aluskasvillisuus rehevöitynyt. Kohteen kunnostus lammaslaitumeksi on aloitettu vuonna 2006. Raivauksen avulla on tuotu esiin puuryhmiä, joissa kasvaa monipuolisesti kuusta, leppää, koivua ja katajaa. Itäosassa kasvaa komeita kuusia, jotka on suojeltu Saijan osayleiskaavassa. Aukkopaikkojen niittylajisto on edustavaa: metsäkurjenpolvea, *rantatädykettä*, keltaängelmää, kultapiiskua, huopaohdaketta, *kulleroa*, niittyleinikkiä, *pulskaneilikkaa*, kissankelloa ja maarianheinää.

Hoito: Rehevä hakamaa sopii erinomaisesti lammaslaitumeksi. Yleiskaavassa suojellun kuusiryhmän kuntoa on syytä seurata ja tarvittaessa aidata. Hoidon toteuttamiseen voi hakea perinnebiotoopin hoitoon tai luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua tukea.

4. Vanha pelto Kuolajokisuulla

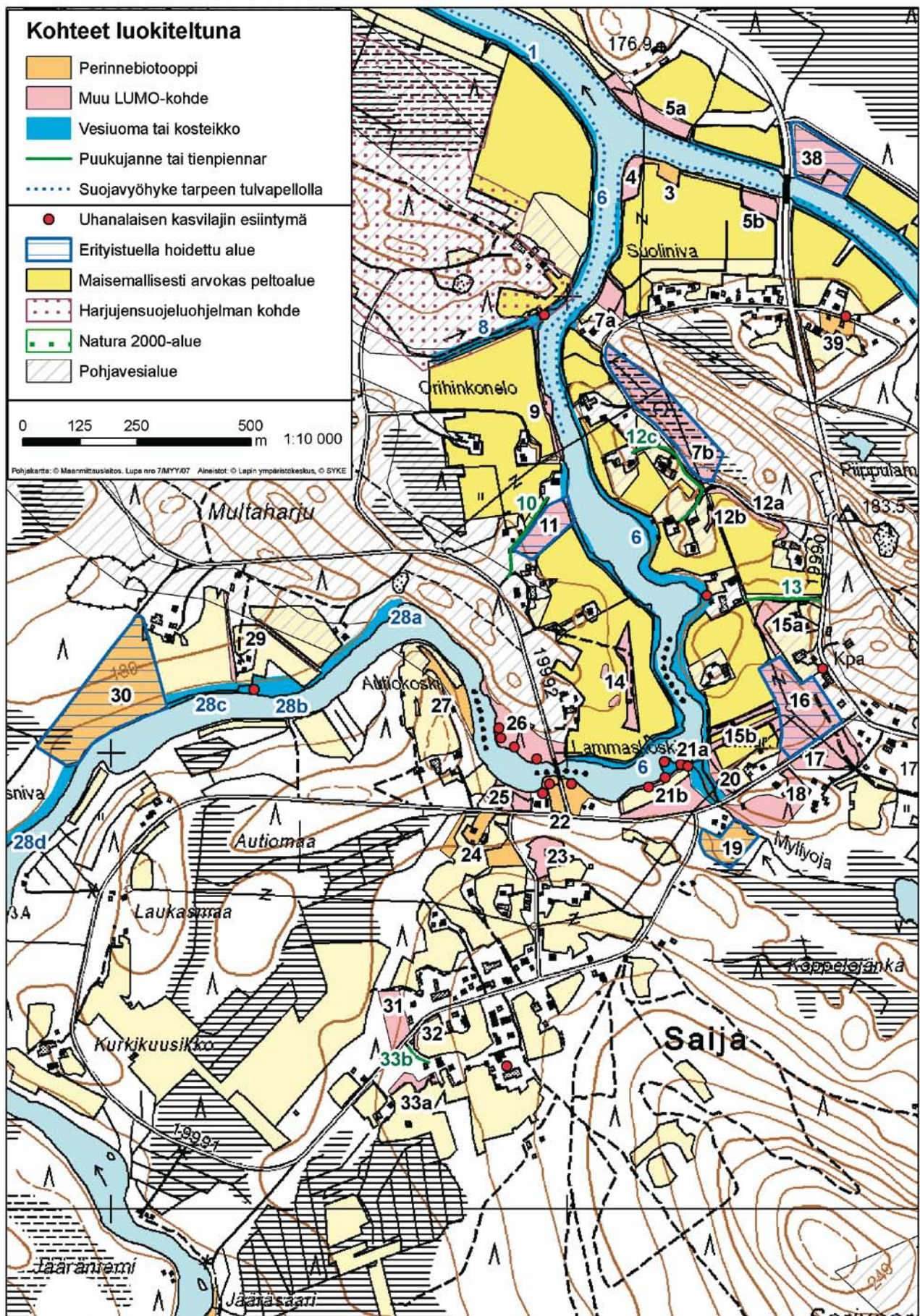
Kuola- ja Tenniöjoen yhtymäkohdassa on parikymmentä vuotta viljelemättä ollut pelto, jolle suunnitellaan lammaslaidunta. Alue on vanhojen ojen reunamilta ja jokitörmästä pensoittunut. Aluskasvillisuus muodostuu korkeakasvuisista suurruoho- ja nurmilauhaniitystä. Vuosittain tulvan alla käyvät metsäkurjenpolvi-rantatädyke-keltaängelmäniityt ovat tuottoisia ja sopivat hy-

vin laidunnettaviksi. Alueella esiintyy muutamia huomionarvoisia lajeja: *kulleroa*, *pulskaneilikkaa* ja *kellosinilatvaa*. Rehevöitymistä ilmentävistä lajeista kasvaa maitohorsmaa peltolohkoihin rajautuvilla reunoilla ja peltokortetta raivatussa jokitörmässä.

Hoito: Pellon tiheää pajukkoa ja lehtipuustoa on syytä raivata reilusti. Puita ryhmitellen harvennamalla ja niittymäisiä aukkopaikkoja laajentaen laitumen kasvillisuus monipuolistuu ja kylämaisemaan saadaan vaihtelua. Hoidon toteuttamiseen voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua tukea.

5. Vanhat pellot

Kuolajokisuulla (5a) ja Tenniöjoen sillan kupeessa (5b) on kaksi topografialtaan vaihtelevaa vanhaa peltoa. Hiekkapohjaiset ja ajoittain tulvivat lohkot ovat vaikeasti hoidettavia, mutta vesilinnuille ja kahlaajille tärkeitä ruokailualueita. Keväisin pelloilla ruokailee lisäksi joutsenia ja hanhia. Sillan kupeessa sijaitsevan pellon reunavyöhykettä on raivattu puoliavoimeksi vuonna 2006. Kasvillisuus muodostuu molemmilla alueilla pääosin nurmilauha- ja suurruohoniityistä. Lajistoa hallitsevat *rantatädyke*, metsäkurjenpolvi, keltaängelmä, mesiangervo, kultapiisku ja maitohorsma. Edustavaa niittylajistoa on runsaasti: niittyleinikki, siankärsämö, *kellosinilatva*, hiirenvirna, *pulskaneilikka*, *kullero*, ahosuolaheinä, ojakärsämö ja vuohenputki. Kuolajokisuun pelto on osin pensoittunut ja maitohorsma muodostaa paikoin reheviä kasvustoja.

Kartta 3. Kohteet 3–33.

Hoito: Maisemallisesti merkittävien ja linnustollisesti tärkeiden peltujen pitäminen avoimena on perusteltua. Hoidoksi riittää säännöllinen niitto tai laidunnus. Peltujen painanteissa viihtyvän pajun leviämistä on syytä rajoittaa. Raivauksen yhteydessä alueille suositellaan jätettävän muutamia puu- ja pensasryhmiä sekä rantavyöhykkeessä ruusua ja katajaa. Hoidon toteuttamiseen voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua tukea. Alueet sopivat kokonaisuudessaan myös suojavyöhykkeeksi.

6. Kuolajoki pientareineen jokisuulta Lammaskoskelle

Kuolajoen rannoilla jokisuulta Lammaskoskelle asti esiintyy tulvaniittyjä, jotka rajoittuvat valtaosin peltoihin. Pihapiirien läheisyydessä sijaitsevia rantoja on hoidettu kylälaisten toimesta raivaamalla, kulottamalla ja niittämällä. Muutamat nautta-, hevos- ja lammaslaitumet elävöittävät Kuolajokivartta, mutta pääosin maisema on törmän päälle kasvaneen nauhamaisen puu- ja pensasvyöhykkeen rajaama.

Koko alueella esiintyy säännöllisiä tulvia ja niittyjen lajisto on paikoittaisesta pensoittumisesta huolimatta edelleen tulvaniityille ominaista. Vesirajaa hallitsevat mätät korte-, vesi- ja viiltosaraniityt sekä kosteat kastikka- ja ruokohelpiniityt. Näiden yläpuolella kasvavat rehevät suurruohotulvaniityt, joilla kasvillisuutta hallitsevat mesiangervo, metsäkurjenpolvi, *rantatädyke*, nurmilauha ja *kullero*. Jokitörmillä on lisäksi kapea-alaisia kuitia pienruohoniittyjä. Huomionarvoista lajistoa

on alueella runsaasti: *kellosinilatta*, *pulskaneilikka*, *siperiansinivalvatti*, *nurmitatar*, *laaksoarho* ja *pohjanluhtalemmikki*.

Hoito: Kuolajokivarren peltujen reunavyöhykkeitä on raivattu muutamain paikoin YTY-työnä. Kylämaiseman hoitoa olisi hyvä jatkaa muillakin rannoilla harventaen rantapuita ja pensaita ryhmiin ja laajentaen niittymäisiä aukkopaikkoja. Yleiskaavassa suojellut maisemapuut ja puuryhmät tulee kuitenkin säilyttää. Jatkohoidoksi riittää säännöllinen niitto tai kovapohjaisilla rannoilla laidunnus. Erityisen tärkeää niitto on ravinteisten peltujen alapuolisilla ranta-alueilla maitohorsman, voikukan, peltokortteen, vadelman, nokkosen ja koiranputken hillitsemiseksi. Hoidon toteuttamiseen voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua tukea.

7. Vanhat pellot Kaunisharjun kupeessa

Kaunisharjun länsikärjessä, Kuolajoen rannalla sijaitsee vanha pensoittunut pelto ja pieni metsikkö (7a). Alue on kylämaiseman kannalta merkittävällä paikalla Lemmenkujan ja Kuolajoen välissä. Metsikön kasvillisuus on varpuvaltaista, muuten aluskasvillisuus on rehevän suurruoho- ja heinätulvaniityn lajistoa. Etenkin ojanvarret ovat rehevöityneet ja voimakkaasti pensoittuneet. Lemmenkujan ja Kaunisharjun välissä (7b) oleva lammaslaidun on vanha peltoalue, joka on kunnostettu maatalouden erityistuella lammaslaitumeksi vuonna 1998. Alueen märkyyden vuoksi kasvillisuus muodostuu pääosin jousivihvilä-, sara- ja nurmilauhaniityistä.

Kosteikot ovat tärkeitä ravinto- ja suojapaikkoja maatalousympäristön eläimistölle (kuva kohteesta 8). Kuva Marjut Kokko.

Hoito: Vanhan jokivarsipellon (7a) kunnostus lammaslaitumeksi on aloitettu vuonna 2007. Hoidoksi sopii pensaikon raivaus, puuston harvennus ojan varresta lähtien ja voimakas laidunnuspaine. Tärkeää on avata maisemaa vähitellen joen ja Lemmenkujan välillä. Alkuvuosina rehevämpiä alueita olisi laidunnuksen lisäksi hyvä näyttää. Tulevaisuudessa laitumeen voi liittää alueen itäpuolisen vanhan pellon, jonka kasvillisuus on monipuolista. Hoidon toteuttamiseen voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua tukea. Avoimen lammaslaitumen (7b) hoitoa suositellaan jatkettavan hoitosuunnitelman mukaisesti.

8. Suoliojan kosteikko

Kotiaavalta Kuolajokeen laskeva Suolioja muodostaa kapean kosteikon rantalaitumen ja pellon väliin. Kosteikko toimii suojapaikkana ja kulkureittinä viljelysalueen linnustolle ja muulle eläimistölle. Tulvaniityllä ja Kuolajokeen muodostuneen nivanseudulla ruokailevat vesilintujen lisäksi törmäpääskyt. Kosteikko tulvii vuosittain ja sen kasvillisuus muodostuu tulvaniityistä. Vesirajassa esiintyy korte- ja saraniittyjä, jotka vaihettuvat mesiangervon ja *rantatädykkeen* hallitsemiksi suurruohoniityiksi. Kosteikkolajeista alueella viihtyvät luhtamatara, luhtavuohennokka, suo-orvokki ja rantaleinikki. Huomionarvoisista lajeista tavattiin *pulskaneilikkaa*, *kulleroa*, *pohjanluhtalemmikkiä* ja *kellosinilatvaa*.

Hoito: Kosteikon hoidoksi riittää pensaikon varovainen harvennus katajia, lapinpajuja ja lehtipuita säästäten. Jatkohoidoksi sopii laidunnus tai vaihtoehtoisesti avoimien rantaniittyjen vuosittainen niitto mieluiten elokuun puolivälin jälkeen. Alueen hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua tukea. Mikäli alue otetaan laidunnuksen piiriin, voidaan kosteikkoon rajautuville pelloille hakea lisäksi suojavyöhykkeen hoitotukea.

9. Pellon reunavyöhyke latoineen

Saijan kyläkeskuksessa, Kuolajoen länsirannalla oleva pellon reunavyöhyke on lajistoltaan edustava ja maisemallisesti keskeisellä paikalla. Pellon pohjoisosan reunavyöhyke on avoin ja tulvaniittyjen kasvillisuus selkeästi vyöhykkeistä. Ladon ympäristössä on runsaasti kuivan niityn lajistoa, kuten ahomataraa, kissankäpälää, kissankelloa, *pulskaneilikkaa*, maarianheinää, siankärsämöä, kultapiiskua, lampaannataa ja katajaa. Ladolta etelään

jokitörmän päälle on kasvanut kookas puusto, joka sulkee näkymän vastarannalle. Hiekkapohjaisen jokitörmän kasvilajisto on kuitenkin edustavaa vesirajasta pellon reunaan asti. Erityisesti monilajiset ja näyttävästi kukkivat kuivat niityt esiintyvät alueella tavanomaista runsaampina. Paikoin reunavyöhyke on kuitenkin rehevöitynyt, mikä näkyy maitohorsman, vadelman ja peltokortteen leviämisenä tulvaniityille.

Hoito: Jokinäkymää sulkevan puuston ja pensaikon harvennus ryhmiin säästäten katajia, ruusuja ja marjovia puulajeja. Näin myös Saijan osayleiskaavassa suojellut komeat vanhat männyt pääsevät paremmin esiin maisemapuina. Avoimen rantavyöhykkeen ja ladon ympäristön säännöllinen niitto säilyttää lajiston monipuolisena. Alueen hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua tukea.

10. Kylätie pientareineen

Kuolajoen rantaan johtaa tilustie, joka rajoittuu lammaslaitumeen ja peltoon. Suojaisen ja hiekkapohjaisen tien varrella kasvaa monipuolisesti kuivan niityn lajistoa. Lampaannatavaltaiset tienpientareet kukkivat mesimarjan, siankärsämön, hiirenvirnan, kultapiiskun, *pulskaneilikan*, kissankellon, *pikkulaukun* ja *nurmitattaren* väreissä. Lisäksi mukana on tuoreen niityn lajistoa, kuten metsäkurjenpolvi, *kullero*, *rantatädyke*, puna-ailakki ja pietaryrtti.

Hoito: Tien luoteispuolella olevien nuorten koivujen ja pajujen harvennus muutamia puu- ja pensasryhmiä jättäen. Tienpientareen vuosittainen niitto kukinta-ajan jälkeen elokuussa. Hyönteisille tärkeä suojavyöhyke muodostuu erityisen arvokkaaksi, mikäli sitä laajennetaan 5-10 metriä tien molemmin puolin. Hoidon toteuttamiseen voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua tukea.

11. Lammaslaidun Kuolajokivarressa

Kuolajoen länsipuolinen lammaslaidun on ollut aiemmin peltona, joka on kunnostettu erityistuen turvin vuonna 2002. Kasvillisuus on matalaksi syötyä nurmirölli- ja niittylauhaniittyä.

Hoito: Maisemallisesti keskeisellä paikalla sijaitseva lammaslaidun tuo vaihtelua jokimaisemaan. Jatketaan laidunnusta ja poistetaan tarvittaessa kuolleita pajuja jokitörmästä. (Julkaisun kannessa on kuva kohteesta 11.)

Leveät ja mesikasvivaltaiset pientareet lisäävät päiväperhosten määrää (kuva kohteesta 10). Kuva Marjut Kokko.

12. Reunavyöhykkeet ja tilustiet

Lemmenkujan varrella on pellon reunavyöhykkeitä ja kaksi tilalle johtavaa tilustietä. Pellon ja kangasmetsän välissä on osin vesakoitunut reunavyöhyke, jolla kasvaa tuoretta ja kuivaa niittyä (12a). Lajisto on monipuolinen: lampaannata, nurmirölli, siankärsämö, kissankäpälä, *pulskaneilikka*, kissankello, ketonoidanlukko, kultapiisku, *rantatädyke*, metsäkurjenpolvi ja pietaryrtti. Paikoin kuitenkin ns. typensuosijat, kuten maitohorsma, koiranputki ja vadelma peittävät niittylajistoa alleen. Pellon keskellä sijaitsevaan notkelmaan (12b) on syntynyt metsäkurjenpolven ja mesiangervon muodostama tuore niitty, joka on kuitenkin jäämässä em. typensuosijalajien jalkoihin. Notkelman eteläosassa kasvaa näyttäviä raitoja. Tilusteiden (12c) pientareet muodostuvat kauniista niittyaukeista, joilla kasvaa runsaasti mesikasveja, kuten metsäkurjenpolvea, *rantatädykettä*, mesiangervoa, hiirenvirnaa, siankärsämöä, niittyleinikkiä, vuohenputkea, *pihata-tarta* ja ahomataraa.

Hoito: Pellon reunavyöhykkeen (12a) harvennus monipuolistaa lajistoa ja avartaa kylämaismaa. Harvennuksessa suositetaan monipuolisesti eri lehtipuulajeja ja katajaa. Maitohorsmaa, nokkosta ja vadelmaa olisi hyvä niittää kunnes kasvustot

taantuvat. Alkukunnostuksen jälkeen hoidoksi riittää aukkopaikkojen säännöllinen niitto. Peltojen keskelle jäävässä notkelmassa (12b) on rakennusjätteitä, jotka on syytä siivota alueelta ennen niittoa. Rehevöitynyttä notkelmaa suositellaan niitettäväksi vähintään kerran kesässä komeita raitoja säästämällä ja kiviryhmiä esille tuoden. Tilusteiden (12c) varrella sijaitsevien aurinkoisten niittylaikkujen vuosittainen niitto takaa hyönteisille tärkeiden kukkaniittyjen säilymisen. Alueiden hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettua tukea.

13. Puukujanne

Lahtelan tilalle johtava nuorehko koivukujanne on otettu suunnitelmaan mukaan esimerkkinä kohteesta, jonka hoitoon ja ylläpitoon voi myös saada rahoitusta maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämistuen kautta. Koivukujanteen aluskasvillisuus muodostuu tuoreen niityn lajistosta.

Hoito: Kujanteen toisellekin puolelle suositellaan istutettavaksi koivua. Puut kannattaa istuttaa riittävän kauaksi tien reunasta, ettei niitä kolhita autoilla ja maatalouskoneilla. Muuten hoidoksi riittää oksien leikkaaminen tarvittaessa ja kujanteen ympäristön hoitaminen niittämällä.

Vanhojen peltojen laidunnus ylläpitää avointa kylämaisemaa (kuva kohteelta I6). Kuva Marjut Kokko.

14. Pellon reunavyöhyke latoineen

Peltojen keskellä sijaitsevan ojan varteen ja latojen ympärille on syntynyt lehtipuuvaltainen viljelemätön reunavyöhyke. Kasvillisuus muodostuu kosteilla alueilla kastikkaniityistä ja kuivemmissa osissa nurmilauhaniityistä. Alue on hoitamattomana pensoittunut ja kasvaa paikoin voimakkaasti maitohorsmaa ja nokkosta. Kenttäkerroksessa on kuitenkin melko monipuolisesti jäljellä niittylajistoa: mesiangervoa, metsäkurjenpolvea, karhunputkea, ahomataraa, *rantatädykettä*, siankärsämöä, keltaängelmää ja kultapiiskua. Rajaukseen on otettu mukaan länsipuolella oleva niittylaikku sekä mäntyä ja haapaa kasvava metsäsaareke.

Hoito: Reunavyöhykkeelle suositellaan voimakasta pensaikon raivausta ja puuston harvennusta. Harvennuksessa tavoitteena on puoliavoin maisema ja monipuolinen puulajisto. Alkukunnostuksen jälkeen topografisesti vaihtelevaa aluetta voi hoitaa laiduntamalla. Niitty- ja metsäsaarekkeen hoidoksi riittää avoimien alueiden niitto vuosittain. Alueen hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Myös alueen lukuisien latojen kunnostukseen voi hakea tätä erityistukea.

15. Reunavyöhykkeet kyläkeskuksessa

Saijan entisen kyläkaupan takana sijaitsevan lammaslaitumen läheisyydessä on useita reunavyöhykkeitä, joiden hoitaminen avartaisi Saijan keskeisintä kylämaisemaa. Lehtipuuvaltaiset reunavyöhykkeet ovat lajistoltaan monipuolisia,

mutta paikoin pajuttuneita. Aluskasvillisuus on valtaosin rehevää ja kukkii näyttävästi heinäkuussa. Pääasiassa metsäkurjenpolven, puna-ailakin ja *rantatädykkeen* muodostama niittukasvillisuus uhkaa umpeutua koiranputken, maitohorsman, nokkosen ja pajujen vallatessa alaa.

Hoito: Alueet sopivat hoidettavaksi maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämistuella. Reunavyöhykkeitä harvennetaan jättäen monilajisia puu- ja pensasryhmiä. Harvennuksessa suositetaan erityisesti katajaa, punaviinimarjaa, haapaa ja komeita raitoja. Aluskasvillisuutta tulisi niittää vähintään kerran kesässä rehevöitymisen pysäyttämiseksi.

16. Kuopantauksen lammaslaidun

Maisemallisesti keskeisellä paikalla, entisen kyläkaupan takana sijaitsee lammaslaidun, joka on ollut aiemmin peltona. Aluetta on hoidettu noin kymmenen vuoden ajan erityistuen turvin. Laidun on eteläosia lukuun ottamatta melko matalaksi syötyä nurmilauha- ja nurmirölliniittyä. Pienialaisena laitumen reunamilla esiintyy lisäksi kuivia niittylaikkuja, joilla kasvaa lampaannataa, siankärsämöä, kissankelloa, kissankäpälää ja *pulskaneilikkaa*. Kosteammassa eteläosassa kasvaa pienialaisia saraniittyjä, joiden reunamilla on ojen suuntaisesti koivua ja kiiltopajua. Laitumella on muutamia kauniita puuryhmiä ja näyttäviä katajaryhmiä. Osa lepopaikaksi syntyneen puuryhmän puista on kuollut maan kuluessa ja väkevöityessä.

Hoito: Alue on maisemallisesti edustava. Hoidoksi sopii laidunnuksen jatkaminen hoitosuunnitelman mukaisesti. Laidunnuksen vaikutusta alueen eteläosissa olisi hyvä tehostaa raivaamalla pensaikkoo ja nuorta puustoa. Kulotuskin voisi monipuolistaa eteläosan kasvilajistoa. Maisemallisesti kauniit puuryhmät tulee tarvittaessa aidata.

17. Riukuaidan lammaslaidun

Saijan kylän keskellä sijaitseva vanha pelto, jonka viljelyskäyttö lopetettiin 1960-luvulla. Tämän jälkeen alue on pajuttunut ja ojien varrella kasvaa nuorta lehtipuustoa. Kasvillisuus koostuu pääasiassa niittylauhavaltaisista heinäniityistä, joita värittää metsäkurjenpolvi, kultapiisku, *rantatädyke*, niittyleinikki, puna-ailakki ja mesiangervo. Itäosan korkeammilla reunamilla esiintyy lisäksi kuivaa lampaannata-ahomataraniittyä. Länsiosassa on ka-pea kaistale kangasmetsää ja pajupensaikkoo.

Hoito: Alueelta on harvennettu puustoa ja sille on perustettu lammaslaidun vuonna 2007 erityistuen avulla. Maisemallisesti keskeisellä paikalla sijaitsevan laitumen pensaikkoja suositellaan raivattavan tehostetusti. Alavien nurmilauhaniittyjen kulotus ja mättäiden kaulaaminen nopeuttaisi niittylajiston leviämistä. Lisäksi maitohorsman niitto alueen eteläosista on paikallaan.

18. Ojalan lammaslaidun

Kylätien varrella on lammaslaidun, joka muodostuu vanhasta pellosta, tuoreesta kangasmetsästä ja puronvarsikorvesta. Alueella on aiemmin ollut pääasiassa pelto- ja niittymaita. Mäen päällä sijaitseva vanha pelto jäi viljelyksen ulkopuolelle 1980-luvun lopulla, jonka jälkeen sen pohjoisosa on ka-pealti pensoittunut. Muuten avoimen ja aurinkoisen rinteön kasvillisuus muodostuu niittylauha- ja nurmiröliniityistä. Alueen lajistoon kuuluvat mm. metsäkurjenpolvi, *rantatädyke*, niittyleinikki, hiirenvirna, kultapiisku, siänkärsämö, puna-ailakki, valkoapila, timotei, korpikastikka sekä aho- ja niittysuolaheinä. Alueen keskiosan tuoreessa kangasmetsässä ei ole niittylajistoa. Se yhdistää kuitenkin Myllyojan varressa sijaitsevan rehevän puronvarsikorven päälaitumeen.

Hoito: Aluetta hoidetaan erityistuen avulla. Lounaisosissa laidunnus on aloitettu uudelleen vuonna 2006 ja sittemmin laajennettu koko alueelle. Metsäisten alueiden puustoa suositellaan harvennettavan vähitellen.

19. Perinnebiotooppi, Senjalo

Sarilammesta laskevan Myllyojan varrella on vanha hakamaa ja metsälaidun, joiden hoito on käynnistetty uudelleen vuonna 2003. Perinnebiotooppina hoidettu alue on lammaslaitumena, jonka pensaikkoo on vähitellen raivattu. Sammalpohjaisen hakamaan ja metsälaitumen niittylajisto on niukkaa. Keskiosan nurmilauhavaltaisten niittyjen kasvilajisto on kuitenkin monipuolistunut kulotuksen ja laidunnuksen myötä. Alueella kasvaa niittylauhan ja nurmirölin lisäksi *kellosinilatvaa*, siänkärsämöä, valkoapilaa, *rantatädykettä*, niittyleinikkiä ja mesimarjaa.

Hoito: Jatketaan laidunnusta ja pensaiden raivausta. Lisäksi kulottaminen parantaisi niittylajiston leviämismahdollisuuksia. Alueelle voisi kulottamisen jälkeen kylvää tuoreen niityn lajistoa, kuten kulleroa, metsäkurjenpolvea, *rantatädykettä*, *keltaängelmää* ja *kellosinilatvaa*.

20. Reunavyöhyke uimarannalla

Kuolajoen uimarannan itäpuolinen pellon reunavyöhyke on pääosin hakamaista metsää, jonka aluskasvillisuus vaihtelee varpuvaltaisesta metsäkasvillisuudesta avoimiin niittylaikkuihin. Huomionarvoisia lajeja ovat *kullero*, *rantatädyke* ja *kellosinilatva*. Reunametsän itäpuolella on lisäksi pienialainen tuore niitty. Paikoin metsässä ja niityllä kasvaa maitohorsmaa ja koiranputkea.

Hoito: Reunavyöhyke sopii hoidettavaksi luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettulla tuella. Hakamaan niittylajisto on edustavaa, mutta saattaa jäädä harvennuksen seurauksena vapautuneiden ravinteiden myötä typensuosijalajien jalkoihin. Jatkohoidoksi suositellaan säännöllistä niittoa ja tarvittaessa pensaikon raivausta.

Vanha pelto on muuttunut kukkivaksi niityksi kohteessa 23. Kuva Marjut Kokko.

21. Myllyojan kosteikko ja hakamainen metsä

Uimarannalle laskee Sarilammesta rehevä Myllyoja, joka muodostaa keväällä voimakkaasti tulvivan kosteikon kylätien ja Kuolajoen väliin (21a). Alueella ruokailee vesilintuja ja kahlaajia kevästä syksyyn. Kosteikko on tiiviisti pajukon ympäröimä, mutta järvikortteen ja vesisaran hallitsemilla tulvaniityillä esiintyy runsaasti kosteikkolajistoa: rentukka, rantalemmikki, rantaminttu, luhtamatara, luhtavuohennokka, suo-orvokki ja rantaleinikki. Myllyojan suulla kasvaa lisäksi uhanalaista *laaksoarhoa* ja *pohjanluhtalemmikkiä*. Kosteikko rajoittuu länsipuolelta pienialaiseen rehevään sekametsikköön, jonka kenttäkerroksessa on runsaasti niittykasvillisuutta. Vaaran lenkin ja rantapellon välissä on hakamainen metsä, joka on ollut aiemmin karjan laitumena ja peltona (21b). Harvennetun metsäalueen kasvillisuus vaihtelee varpuvaltaisesta metsäkasvillisuudesta avoimiin niitty-laikkuihin. Kuolajoen rannan tulvaniityt ovat hyvin kehittyneet. Pellon pientareella ja jokitörmässä kasvaa uhanalaista *laaksoarhoa* ja vesirajassa *pohjanluhtalemmikkiä*.

Hoito: Myllyojan kosteikko (21a) on arvokas luontokohde nykytilassaan, jonka hoidoksi riittää rantaniittyjen avoimena pitäminen Myllyojan

suulla ja Kuolajokivarressa. Maisemallisesti keskeisellä paikalla olevat vanhat pellot hakamaisine koivikoineen sopivat erinomaisesti lammaslaitumeksi (21b). Jokitörmän harvennuksessa suositetaan alueen jyhkeitä kuusia ja mäntyjä sekä haapoja, marjovia puita ja hyväkasvuisia katajia. Jos alueella aloitetaan laidunnus, on keskelle jäävä rantapello mahdollista liittää hoitokohteen rajaukseen mukaan. Hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Kohteen virkistyskäyttöä voisi lisätä rakentamalla jokitörmän päälle, kuohuvan kosken varrelle, luontopolku ja lintutorni.

22. Perinnebiotoopit, tulvaniityt

Kuolajoen eteläpuolella, Lammaskosken sillalle vievän tien molemmin puolin, kasvaa vuosittain tulvivaa suurruohotulvaniityä. Niityn lajisto on näyttävää kulleron, metsäkurjenpolven, niittyleikin, *rantatädykkeen* ja mesiangervon kukkiessa pitkin kesää. Paikoittain runsaana kasvava maitohorsma, koiranputki ja voikukka kielivät kuitenkin niittyjen rehevöitymisestä. Molemmin puolin siltää kasvaa uhanalaista *laaksoarhoa* ja harvinaista lehtotähtimöä, jotka ovat selvästi hyötäneet pensaikon harvennuksesta.

Hoito: Maisemallisesti keskeisellä paikalla sijaitsevia Lammaskosken niittyjä on harvennettu viime vuosina. Näyttävän kokonaisuuden hoito tulisi aloittaa mahdollisimman pian vesakoitumisen ja rehevöitymisen estämiseksi. Kohde sopii erinomaisesti lammaslaitumeksi tai säännöllisesti niittämällä hoidettavaksi. Jatkohoitoon voi hakea perinnebiotoopin hoitotukea tai luonnon ja maiseman monimuotoisuuden kehittämisen tukea.

23. Vanha pelto

Kylätiehen rajoittuvan pellon kasvillisuus on pääosin rehevää. Kauniit katajaryhmät kertovat kuitenkin alueen laidun- tai niittohistoriasta. Valtalajeina ovat metsäkurjenpolvi ja koiranputki, paikoin myös maitohorsma. Alueella on kuitenkin niittylajistoa kohtalaisen monipuolisesti jäljellä: siankärsämö, kultapiisku, *rantatädyke*, mesiangervo, niittyleinikki, rönsyleinikki, ahomatar, *pulskaneilikka*, valkoapila ja ahosuolaheinä. Siellä täällä on lisäksi pieniä puuryhmiä, joissa kasvaa monipuolisesti kuusta, koivua ja mäntyä.

Hoito: Rehevöitynyt pelto soveltuu erinomaisesti lammaslaitumeksi. Alueen hoito niittämäläkin on mahdollista, mutta erityistuella hoidettaessa pellon korkeakasvuisia alueita suositellaan niitettäväksi kaksi kertaa kesässä maaperän ravintason laskemiseksi. Hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden kehittämisen tukea.

24. Perinnebiotoopit, vanha pihapiiri ja hakamaat

Vaaran lenkin varrella oleva autiotunut pihapiiri ja peltoja reunustavat hakamaat ovat keskeisellä paikalla kylämaisemaa. Pihapiiri muodostuu pääosin kauniisti kukkivista tuoreista nurmirölliniityistä, joilla kasvaa monipuolinen lajisto: metsäkurjenpolvi, kumina, kultapiisku, puna-ailakki, *nurmitatar*, siankärsämö, *rantatädyke*, ahosuolaheinä, vuohenputki, niittyleinikki, *kullero*, kannusruoho ja syysmaitiainen. Reunametsät ovat reheviä leppä- ja koivuhakoja tai puoliavoimia sekametsiä. Pensaskerrokseen on jätetty harvennuksen yhteydessä katajaa ja pieniä metsäruusuja. Kasvillisuus on paikoin varpuvaltaista, mutta laajoilla alueilla niittylajisto on metsäkasvillisuutta runsaampaa. Kultapiisku, metsäkurjenpolvi, mesiangervo, *kullero*, *rantatädyke*, puna-ailakki, sarjakeltano, niittyleinikki ja ahokeltano kukkivat hakamailla näyttävästi. Paikoin maitohorsma ja koiranputki ovat vallanneet alaa sekä pihapiirissä että harvennetuilla hakamailla.

Hoito: Harvennetut hakamaat, metsiköt ja peltojen keskellä sijaitseva pihapiiri kaipaa pikaista jatkohoidon aloittamista. Kohteet sopivat hyvin laitumiksi, mutta pihapiiriä voi vaihtoehtoisesti hoitaa säännöllisellä niitolla. Hoidon tavoitteena koko alueella on alentaa maaperän ravinnetasoa ja säilyttää edustava niittylajisto. Alueen lounaisosissa on vielä harvennuksen tarvetta; pusikkoisesta koivuhaasta on syytä raivata pajukkoa ja osa puustosta. Lisäksi nopeasti uusiutuva pensaikko ja maitohorsmakasvustot on syytä pitää kurissa harvennetuissa metsissä suosien samalla punaviinimarjaa, ruusua ja katajaa. Alueen hoitoon voi hakea perinnebiotoopin hoitotukea. Mikäli alue otetaan laidunnuksen piiriin, voi pihapiiriä ympäröivät kapeat peltokaistaleet yhdistää osaksi hoitoaluetta. Tällöin sopiva tukimuoto on luonnon ja maiseman monimuotoisuuden kehittäminen. Tuen edellytyksenä on kuitenkin peltojen tehokas laidunnus ja tarvittaessa täydennysniitot ravintason laskemiseksi.

25. Vanhat pellot ja hakamainen koivikko

Vaaran lenkin ja Kuolajoen väliin jäävä metsikkö ja vanhat pellot on raivattu viime vuosina. Nyt näköala tieltä joelle on avautunut ja alueen ilme on hakamainen. Vanhojen peltojen kasvillisuus on pääosin tuoretta nurmilauhaniittyä, jota värittää niittyleinikki, metsäkurjenpolvi, huopaohdake ja *kullero*. Peltojen kuivemmilla reunoilla on lisäksi pienialaisia nurmirölliniittyjä, joilla kasvaa siankärsämön lisäksi päivänkakkaraa, kissankelloa, *pulskaneilikkaa* ja metsäkurjenpolvea. Peltojen kasvillisuus vaihtuu rannassa kapeaan tulvaniityyn, jota hallitsevat suurruohot. Tien varressa on reheviä puoliavoimia koivikoita, joiden aluskasvillisuus vaihtelee varpuisesta hakamaiseen. Mesiangervot, huopaohdakkeet ja maitohorsmat kasvavat koivujen lomassa paikoin rehevinä raivauksesta vapautuneiden ravinteiden johdosta.

Hoito: Rehevän alueen jatkohoito tulisi aloittaa mahdollisimman pian vesakoitumisen ja rehevöitymisen estämiseksi. Alue sopisi lammaslaitumeksi tai vaihtoehtoisesti sitä voi hoitaa säännöllisesti niittämällä. Hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden kehittämisen tukea.

Pitkään jatkunut laidunnus on luonut monipuolisen niittykasvillisuuden (kuva kohteesta 27). Kuva Marjut Kokko.

26. Vanhat pellot ja laitumet

Kuolajoen pohjoispuolella, Lammaskosken sillan molemmin puolin, on vanhoja pelloja ja laidunmaita. Alueella on tehty maisemallisia raivauksia ja se muodostaa nyt näyttävän kokonaisuuden. Noin puolet alueesta on lehtipuuvaltaista tulvametsää, jota on osin harvennettu hakamaiseksi. Tulvavyöhykkeeseen on jätetty lisäksi näyttäviä katajia ja metsäruusua. Muutoin alue on avointa niittyä, jonka kasvilajisto kertoo pitkästä laidunhistoriasta. Rantavyöhyke muodostuu sara- ja heinätulvaniityistä. Näiden yläpuolella kasvaa pääasiassa suurruohoniittyjä, joiden valtalajeina vaihtelevat *kullero*, *rantatädyke*, metsäkurjenpolvi, niittylauha, hiirenvirna ja huopaohdake. Muita niittylajeja ovat niittynätkelmä, niittyaitovirna, siankärsämö, kultapiisku, niittyleinikki, karhunputki ja vuohenputki. Harvakseltaan alueella kasvaa lisäksi kissankelloa, *pulskaneilikkaa*, kissankäpälää ja sarjakeltanoa. Uhanalaisista lajeista *laaksoarho* on hyötynyt raivauksesta kasvaen nyt koko rantavyöhykkeessä puiden juurilla. Raivauksen jälkeen maaperään on vapautunut ravinteita, joka on aiheuttanut paikoin maitohorsman, nokkosen ja koiranputken leviämisen tienvarresta rantaniitylle.

Hoito: Näyttävän kokonaisuuden jatkohoito tulisi aloittaa mahdollisimman pian vesakoitumisen ja niittyjen rehevöitymisen estämiseksi. Kohde sopii erinomaisesti lammaslaitumeksi. Vaihdoetoiseksi hoidoksi sopii vuosittainen niitto ja pensaikon kurissa pitäminen. Hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden kehittämisen tukea.

27. Perinnebiotooppi, Autiokosken rantalaidun

Kuolajokivarressa Autiokoskella oleva rantalaidun muodostaa jyrkähkössä jokitörmässä näyttävän kokonaisuuden yhdessä metsälaitumen kanssa. Metsä on puoliavointa tuoretta kangasmetsää, jonka kasvillisuudessa on nähtävissä pitkä laidunhistoria. Valoisissa aukkopaidoissa kasvaa oravamarjan, mustikan ja metsälauhan lisäksi niittylajistoa, kuten ukonkeltano, kissankäpälä, kissankello, *pulskaneilikka*, metsäkurjenpolvi, niittyleinikki, sarjakeltano ja siankärsämö. Inventoinnin yhteydessä metsässä havaittiin hiiripöllö, käpytikkoja, oravia ja lukuisia muurahaispesiä. Rantaniitty muodostuu valtaosin metsäkurjenpolven, *kulleron*, niittyleinikin ja koiranputken muodostamista suurruohotulvaniityistä. Muita niittylajeja ovat puna-ailakki,

kultapiisku, siankärsämö, *rantatädyke*, *siperiansini-valvatti* ja ojakärsämö. Niitty on muutamien paikoin rehevöitymässä maitohorsman, koiranputken ja nokkosen vallatessa niittykasveilta tilaa. Myös alueen eteläosan rantametsä jokitörmässä on osin rehevöitynyt.

Hoito: Nykyisen rantalaitumen hoitoon voi hakea perinnebiotoopin hoitotukea. Jos kiinnostusta riittää, voi hoitokohdetta laajentaa liittämällä siihen peltojen reunavyöhykkeitä ja Kuolajokeen rajoittuvia kaltevia ja tulvivia peltoalueita kokonaisuudessaan. Tällöin peltoja tulee kuitenkin niittää alkuvuosina tehostetusti. Tukimuodoksi sopii maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittäminen.

28. Kuolajoki pientareineen Autiokoskelta Kurkisuvantoon

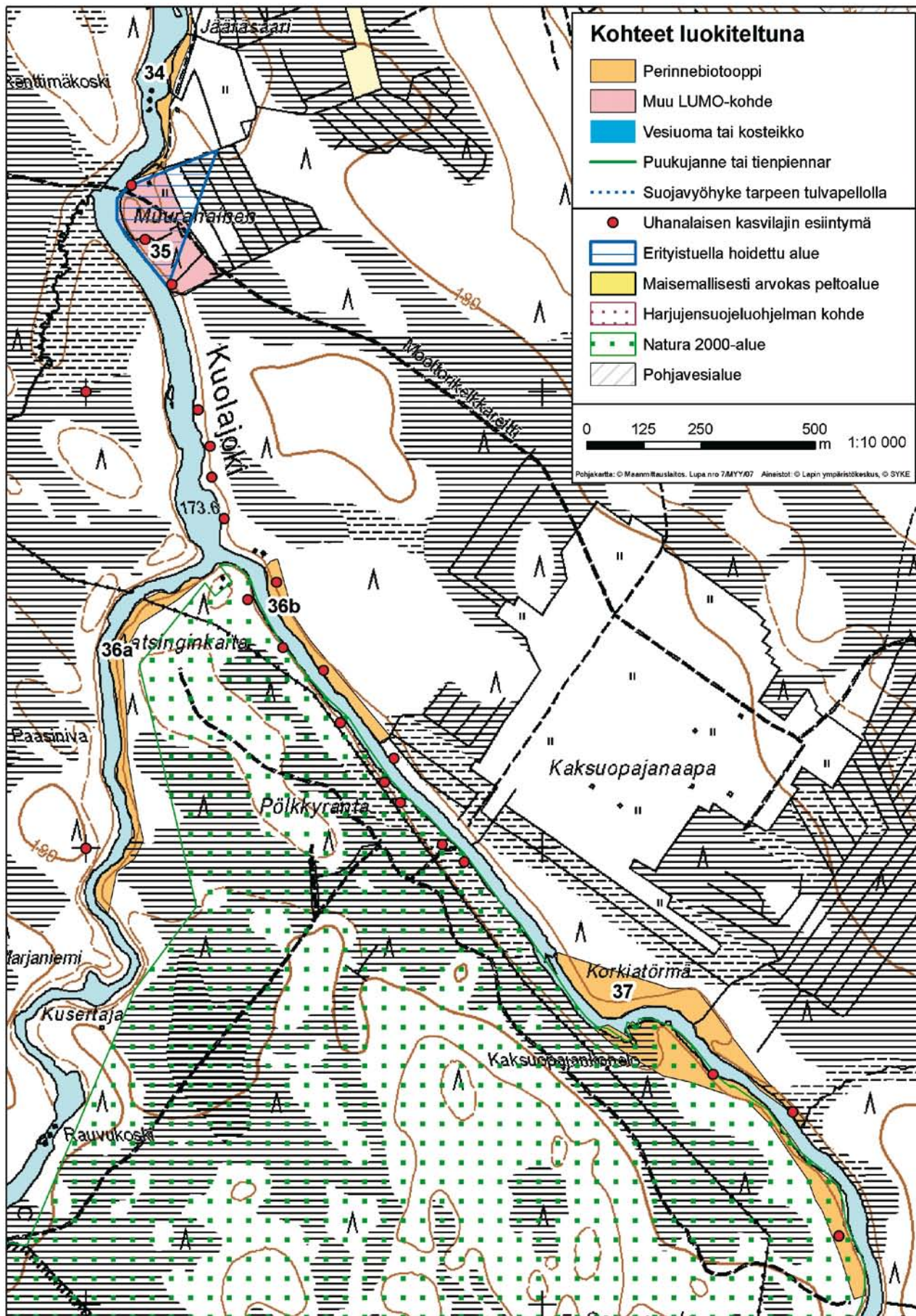
Kuolajokivarren tulvaniityt Autiokosken ja Kurkisuvannon välillä ovat perinteisiä niitto- ja laidunmaita. Tulvaniittyjen vyöhykkeisyys on Kuolajolle tyypillinen: saratulvaniityt vesirajassa, kastikka-ruokohelpiniityt ja suurruohotulvaniityt

jokitörmässä. Raivatuilla rannoilla (28a) ja hoide-
tuilla rannoilla (28c) rehevät suurruohotulvaniityt ovat maisemallisesti näyttäviä. Pitkin kesää kukkivat mesiangervo, metsäkurjenpolvi, niittyleinikki, ahomatar, kultapiisku, keltaängelmä, *rantatädyke*, maitohorsma ja *kullero*. Hoidon ulkopuolelle jääneet niityt (28b,d) ovat pensoittuneita, mutta lajisto on edelleen melko edustavaa. Tulvaniittyjen yläpuolella on hakamaisia tulvametsiä, joiden luontaista rehevyyttä ilmentävät sudenmarja, punaviinimarja ja lehtotähtimö. Niittylajisto on rantametsissä melko edustavaa, paikoin alueella esiintyy myös uhanalaista *laaksoarhoa*. Monin paikoin vanhat laidunmetsät ovat kuitenkin pensoittuneet ja kohteessa 28b maitohorsma on levinnyt pellon reunalta rantahaavikkoon asti.

Hoito: Kunnostetuilla (28a) ja avoimilla rannoilla (28c) hoidoksi riittää laidunnus tai säännöllinen niitto. Muualla (28b,d) alueiden ottaminen erityistuen piiriin edellyttää voimakasta pensaikon harvennusta. Alkukunnostuksen jälkeen kohteet voisi liittää viereiseen Miulukseen lammaslaitumeen. Alueiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämistukea.

Hakamainen saareke tarjoaa suojaa laiduntajille ja maatalousympäristön luonnonvaraisille eläimille (kuva kohteesta 30). Kuva Marjut Kokko.

Kartta 4. Kohteet 34–37.

29. Peltöjen reunavyöhykkeet

Pääasiassa koivua, raitaa ja haapaa kasvavat peltöjen reunavyöhykkeet sijaitsevat umpeutuneiden ojien varrella. Vaikka reunavyöhykkeitä on paikoin raivattu, sulkevat ne maiseman peltolohkojen välillä korostaen vanhojen ojien sijaintia. Reunavyöhykkeillä kasvaa monipuolisesti niittylajistoa, kuten kissankelloa, *pulskaneilikkaa*, kissankäpälää, sarjakeltanoa, *rantatädykettä*, *kulleroa*, puna-ailakkaa, kultapiiskua, mesiangervoa, keltaängelmää, pietaryrttiä, ketonoidanlukkua ja lampaannataa.

Hoito: Maiseman avartamiseksi suositellaan puiden ja pensaiden voimakasta harvennusta komeita raitoja, tuomia ja haapoja säilyttäen. Tavoitteena on luoda monilajisia, näyttäviä puu- ja pensasryhmiä, joiden välissä on selkeitä aukkopaiikkoja. Alkukunostuksen jälkeen hoidoksi riittää raivaus tarvittaessa ja korkeakasvuisten niittylaikkujen säännöllinen niitto. Itäiseltä reunavyöhykkeeltä tulisi lisäksi poistaa vanha raivausjäte.

30. Perinnebiotooppi, Miulus

Kuolajoen länsirannalla on maisemallisesti näyttävä tulvaniitty ja sen yläpuolinen metsälaidun. Aluetta on hoidettu perinnebiotooppina yli kymmenen vuotta. Tulvaniityn vaihtelevat maastonmuodot ja katajaryhmät ovat päässeet hienosti esiin raivauksen ja laidunnuksen myötä. Lammaslaitumena toimivan rantaniityn kasvillisuus on lyhyeksi syötyä. Niityllä kasvaa monipuolisesti heiniä: jouhiluikkaa, vesi- ja viiltosaraa, viitakasikkaa, röllejä ja nurmilauhaa. Mesiangervo, metsäkurjenpolvi, kullero ja rantatädyke ovat päätyneet parempiin suihin lukuunottamatta pieniä yksittäisiä tupsuja. Niityn kasvillisuutta monipuolistavat pohjaveden muodostamat tihkupinnat, joiden ympäristössä kasvaa useita huomionarvoisia lajeja: *siniyökönlehti*, *vilukko*, *kaarlenvaltikka*, *nurmitatar* ja *pohjanängelmä*. Metsälaitumen kasvillisuus on monipuolistunut laidunnuksen myötä alueen itäosissa, jossa niittylajeista ukonkeltano, niittyleinikki, ahosuolaheinä, siankärsämä, niittysuolaheinä, kultapiisku ja rönsyleinikki ovat saaneet sijaa metsän aukkopaiikoissa. Rantaniittyyn rajoittuvan tuoreen kangasmetsän ja pienialaisen rämeen kasvillisuudessa ei sen sijaan ole havaittavissa laidunnuksen vaikutuksia.

Hoito: Laidunnuksen jatkaminen ja metsälaitumen alikasvospuuston raivaus itä- ja eteläreunalla. Puita ryhmitellen harventamalla ja pieniä aukkoja avaten metsälaitumen kasvillisuus voi monipuolistua. Valon määrän lisääntyminen parantaa heinien ja ruohojen kasvua.

31. Vanha pelto

Etelään avautuva suojainen pelto on jäänyt viljelyskäytön ulkopuolelle. Kasvillisuus muodostuu pääasiassa nurmirölli- ja nurmilauhaniityistä, jotka ovat paikoin pensoittuneet. Maitohorsman ja koiranputken rehevöittämällä alueella on runsaasti hyönteisille tärkeitä mesikasveja: niittynätkelmä, hiirenvirna, niittyaitovirna, niittyleinikki, metsäkurjenpolvi, *rantatädyke*, siankärsämä, kultapiisku, ukonkeltano, mesiangervo, vuohenputki ja huopaohdake. Vanhat kuuset pellon reunassa ovat maisemallisesti näyttäviä ja antavat suojaa hyönteislajistolle.

Hoito: Pajujen ja nuoren puuston varovainen harvennus. Alue sopii hyvin lammaslaitumeksi tai vaihtoehtoisesti aluetta voi hoitaa niittämällä vuosittain. Hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Tällöin hoidon tavoitteeksi suositellaan lajistollisesti monipuolista niittyaluetta, jossa on monilajisia puu- ja pensasryhmiä antamassa suojaa hyönteislajistolle.

32. Pellon reunavyöhyke

Vaaran lenkin varressa sijaitsevan pellon reunavyöhyke muodostuu avoimesta niittykasvillisuudesta ja länsiosan sekametsiköstä. Pellon reunan ja tien pientareen kasvillisuus on näyttävää; aurinkoisella paikalla kukkivat mm. metsäkurjenpolvi, *rantatädyke*, kultapiisku, *pulskaneilikka*, kissankello, niittyleinikki, lampaannata ja nurmirölli. Pihatien risteyksessä on lato, jonka ympäristössä kasvaa niittylajiston lisäksi maitohorsmaa. Länsiosan reunavyöhyke on puustoinen, mutta aluskasvillisuuden joukossa on myös niittylajistoa.

Hoito: Niittymäiselle reunavyöhykkeelle riittää vuosittainen niitto. Ladon ympäristöstä ja sekametsiköstä voisi poistaa pensaikkua ja harventaa harkiten puustoa hakamaista ilmettä luoden. Vartuvia leppiä ja katajia olisi kuitenkin hyvä säilyttää. Maitohorsman kasvua on syytä rajoittaa. Mikäli kohdetta hoidetaan erityistuellä, siihen voi liittää pellon puusaarekkeen, jossa kasvaa komeita kuusia. Hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

33. Pellon reunavyöhyke ja koivukujanne

Pellon reunavyöhyke (33a) on itäosistaan edustavaa, puustoltaan vaihtelevaa ja niittykasvillisuuden hallitsemaa. Loppuosa vyöhykkeestä on sen sijaan rehevöitynyttä ja monin paikoin pajuttunutta. Koivukujanteen (33b) kasvillisuus vaihtelee rehevän niittymäisestä karun varpukankaiseen.

Hoito: Tilaan rajoittuvaa itäosaa lukuun ottamatta reunavyöhyke vaatisi pikaista ja intensiivistä hoitoa (33a). Pajujen säännöllinen raivaus, metsän harvennus hakamaiseen suuntaan ja niittymäisten alueiden niitto avartaisi maisemaa. Erityisesti maitohorsman, koiranputken ja nokkosen säännöllinen niitto alkuvuosina pysäyttäisi rehevöitymisen ja monipuolistaisi niittylajistoa. Aurinkoinen, etelään avautuva pellon reunavyöhyke tarjoaa pesäpaikkoja linnustolle ja suojaosan elinympäristön hyönteislajistolle. Koivukujanteen (33b) hoidoksi riittää aluskasvillisuuden säännöllinen niitto. Koivuja voisi lähivuosina harventaa, jotta jokaiselle puulle olisi riittävästi valoa kasvaa kauniiksi yksilöksi. Molempien kohteiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

34. Perinnebiotoopit Renttimäkoskella

Kuolajokivarressa Renttimäkosken itäpuolella on tulvaniitty ja hakametsä. Alue on ollut sotien jälkeen osa laajempaa niitto- ja laidunaluetta, mutta nykyään se toimii lähinnä läpikulkureittinä Muurahaisen vanhoille pelloille. Kohde muodostuu osin pensoittuneesta tulvaniitystä ja hakamaasta. Niityn pohjoisosissa veneenlaskupaikan tienoilla on tehty maisemallisia raivauksia. Niityn kasvillisuus on vyöhykkeistä alkaen rannan korte- ja saraniityistä, jotka vaihtuvat ylempänä näyttäviin suurruohoniittyihin. Vanha metsälaidun on pensoittunut ja lajisto tulvavaikutuksen myötä lehtomainen: metsäkurjenpolvi, mesiangervo, viitakastikka, lehtokorte, kultapiisku, vuohenputki, *kullero*, *rantatädyke*, keltaängelmä, oravanmarja, sudenmarja, metsäruusu ja punaviinimarja.

Hoito: Puuston varovainen harvennus ja pensaikon raivaus. Jatkohoidoksi sopii parhaiten laidunnus. Vaihtoehtoisesti alueen kasvillisuus pysyy niittämällä monimuotoisena ja jokimaisema avoimena. Hoitoon voi hakea perinnebiotoopin hoitotukea.

35. Muurahaisen lammaslaidun

Vanha pelto sijaitsee Kuolajoen itärannalla muutama kilometri Saijan kyläkeskuksesta etelään. Alue on osa laajaa lohkoa, joka on aidattu vastikään lammaslaitumeksi. Erityistuella hoidettavaksi soveltuu lohkon länsiosa, jonka kasvillisuus muodostuu nurmilauhaniityistä ja rehevästä tulvametsästä. Rantametsän lajisto on lehtomainen, kuten kohteessa 34. Laidunnetussa metsässä kasvaa lisäksi harvakseltaan *laaksoarhoa*. Pellon ojien pientareet ja kapeahko tulvaniitty Kuolajokivarressa ovat pensoittuneet.

Hoito: Laidunnuksen jatkaminen on sopiva hoitotapa laajalle kohteelle. Mikäli aluetta hoidetaan erityistuella, tulee maisemaa avartaa komeasti kuohuvalle Renttimäkoskelle pensaikkaa ja nuorta puustoa raivaamalla. Aluetta voi hoitaa maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämisen tuella.

36. Perinnebiotoopit, tulvaniityt

Aatsinki- ja Kuolajoen tulvaniityttä on perinteisessä maataloudessa niitetty karjan rehuksi. Rantametsiin rajoittuvien tulvaniityjen kasvillisuus on vyöhykkeistä; vesirajassa on kapea saravyöhyke, joka vaihtuu jokitörmän kastikka- ja ruokohelpi-niityjen kautta suurruohotulvaniityiksi. Viimeksi mainittujen kasvillisuutta hallitsevat mesiangervo, ruokohelpi, viitakastikka, metsäkurjenpolvi, *rantatädyke* ja *kullero*. Huomionarvoisista lajeista tavattiin lisäksi *pulskaneilikkaa*, *kalvaspajua*, *kellosinilatvaa* ja alueella 36b *laaksoarhoa*.

Hoito: Pensaikon raivauksen jälkeen laidunnus tai säännöllinen niitto. Mikäli aluetta hoidetaan laiduntamalla, sitä voidaan laajentaa Kuolajoen itärannalla Muurahaisen suuntaan vanhojen laidunalueiden rajoja noudatellen. Näin laajan ja osin pensoittuneen alueen hoito perinnebiotoopin hoitotuella edellyttää kuitenkin voimakasta pensaikon raivausta yhdistettynä riittävän tehokkaaseen laidunnukseen.

Kuola- ja Tenniöjokivarressa on laajoja laitumiksi soveltuvia alueita (kuva kohteelta 37). Kuva Marjut Kokko.

37. Perinnebiotoopit, tulvaniityt Sorronpalossa

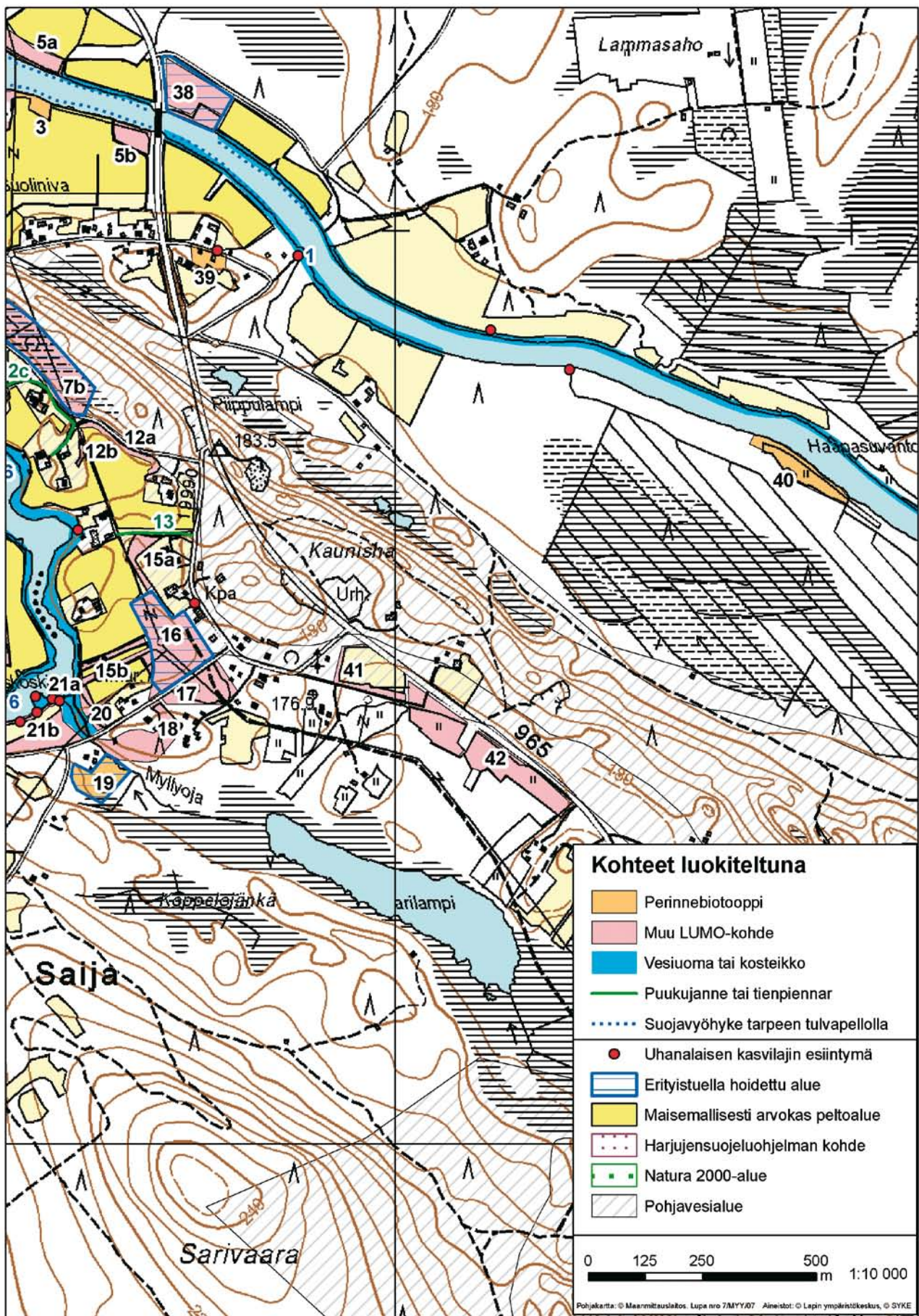
Laajat, alavat tulvaniityt sijaitsevat Kuolajokivarren Sorronpalossa. Hakamaisiin, osin luhtaisiin koivikoihin rajoittuvat niittoniityt ovat paikoin märkiä ja vaikeakulkuisia. Maisemaa hallitsevat korkeakasvuiset viitakastikan, ruokohelven, mesiangervon ja metsäkurjenpolven hallitsemat tulvaniityt. Rantaviivassa ja alavissa lomperoissa kasvaa lisäksi vesi- ja mätässaraa. Kuivien niittyjen osuus on pieni rajoittuen vain korkeimpiin jokitormiin. Näiden lajisto on kuitenkin monipuolinen: *pohjanängelmä*, tuppisara, lampaannata, kultapiisku, *kullero*, metsäkurjenpolvi, jäkki, puolukka, oravanmarja ja *pulskaneilikka*. Tulvametsissä kasvaa lisäksi *laaksoarhoa* ja *lapinleinikkiä*. Inventoinnin yhteydessä havaittiin alueella kymmenkunta vesilintupointia. Niityt ovat lisäksi hirvien ruokailualueita.

Hoito: Niityt molemmiin puolin Kuolajokea sopivat perinnebiotoopeina hoidettaviksi. Ainakin kuivemmilta osiltaan alue soveltuu lammaslaimmeksi, mutta tarkempi rajausta tulee tehdä hoitosuunnitelman yhteydessä.

38. Lammaslaidun sillan kupeessa

Vanha pelto ja hakamaa sijaitsevat Tenniöjoen sillan kupeessa. Alue on kunnostettu lammaslaimmeksi vuonna 2002, minkä jälkeen sitä on hoidettu erityistuen turvin. Pellon kasvillisuus muodostuu nurmilauhasta ja niittylajistoa on niukasti: *ranta-tädyke*, rönsyleinikki ja siankärsämö. Pienellä hakamaalla alueen kaakkoislaidalla kasvaa koivua, kuusta ja varpukasvillisuutta. Niittylajistoa ei ollut havaittavissa.

Hoito: Maisemallisesti keskeisen alueen hoidon jatkaminen laiduntamalla on perusteltua. Pensaiden raivaus ojien reunoilta ja pystyyn kuolleiden pajujen poisto avartaisi maisemaa. Lisäksi hoidoksi suositellaan vanhan pellon kuletusta, jotta niittukasvillisuus vahvistuisi alueella. Kasvillisuuden monipuolistamiseksi alueelle suositellaan kylvetävän läheisiltä niityiltä kerättyjä niittukasvien siemeniä.

Kartta 5. Kohteet 38–42.

39. Perinnebiotooppi, hakamaa Lossitien varrella

Hakamaa vanhan lossitien varrella rajoittuu pihapiireihin ja peltoon. Alue on kunnostettu uudelleen vuonna 2002 lammaslaitumeksi erityistuen turvin. Kasvillisuus muodostuu pääasiassa nurmirölliniitystä, jolla kasvaa lisäksi voikukkaa ja kultapiiskua. Korkeimmilla kohdilla kasvaa lisäksi lampaannata-siänkärsämöniittyä, jolla esiintyy harvakseltaan niitty- ja rönsyleinikkiä. Tienvarressa laidun on rehevöitynyt koiranputken, voikukan, hevonhierakan ja vesiheinän hallitessa kasvillisuutta. Mäen päällä kasvavan kuivan kankaan puusto muodostuu männystä ja kuusesta.

Hoito: Laidunnuksen jatkaminen. Alueen niitykasvillisuuden monipuolistamiseksi laitumelle suositellaan kylvettävän läheisiltä niityiltä kerättyjä niitykasvien siemeniä. Yläosissa menestyvät kuivan niityn matalat lajit, kuten kissankello, pulskaneilikka, hiirenvirna, kissankäpälä ja aho-orvokki. Muualle voi kylvää tuoreen niityn lajistoa, kuten kulleroa, metsäkurjenpolvea, rantatädykettä, ahomataraa ja kellosinilatvaa.

40. Perinnebiotooppi, tulvaniitty Haapasuvannossa

Vanha laidun Haapasuvannossa rajoittuu Tenniöjokeen ja rantametsään. Hoitamattomana niitty on alkanut pensoittua metsänrajasta, mutta lajisto on edelleen monipuolista. Pääosin kasvillisuus muodostuu kastikka- ja nurmilauhaniityistä, joissa kasvaa jokivarrelle tyypillistä niitylajistoa: kultapiiskua, rantatädykettä, mesiangervoa, keltaängelmää ja kulleroa. Rantatörmän päällä on lisäksi harvinaista pienruohotulvaniittyä, jolla kasvaa lampaannataa, kultapiiskua, kissankelloa, pulskaneilikkaa, tuppisaraa, aho-orvokkia ja puolukkaa.

Hoito: Metsän reunassa on harvennettu puustoa ja niityn laitaan on jätetty monipuolisia puuryhmiä. Näkymää joelle suositellaan avattavaksi harventamalla rantakoivuja. Sopivin hoitotapa perinnebiotoopille on laidunnus, joka rikkoo niitylle muodostunutta sammalkerrosta. Vaihtoehtoisesti aluetta voidaan hoitaa vuosittaisella niitolla. Hoitoon voi hakea perinnebiotoopin hoitotukea.

41. Pellon reunavyöhyke

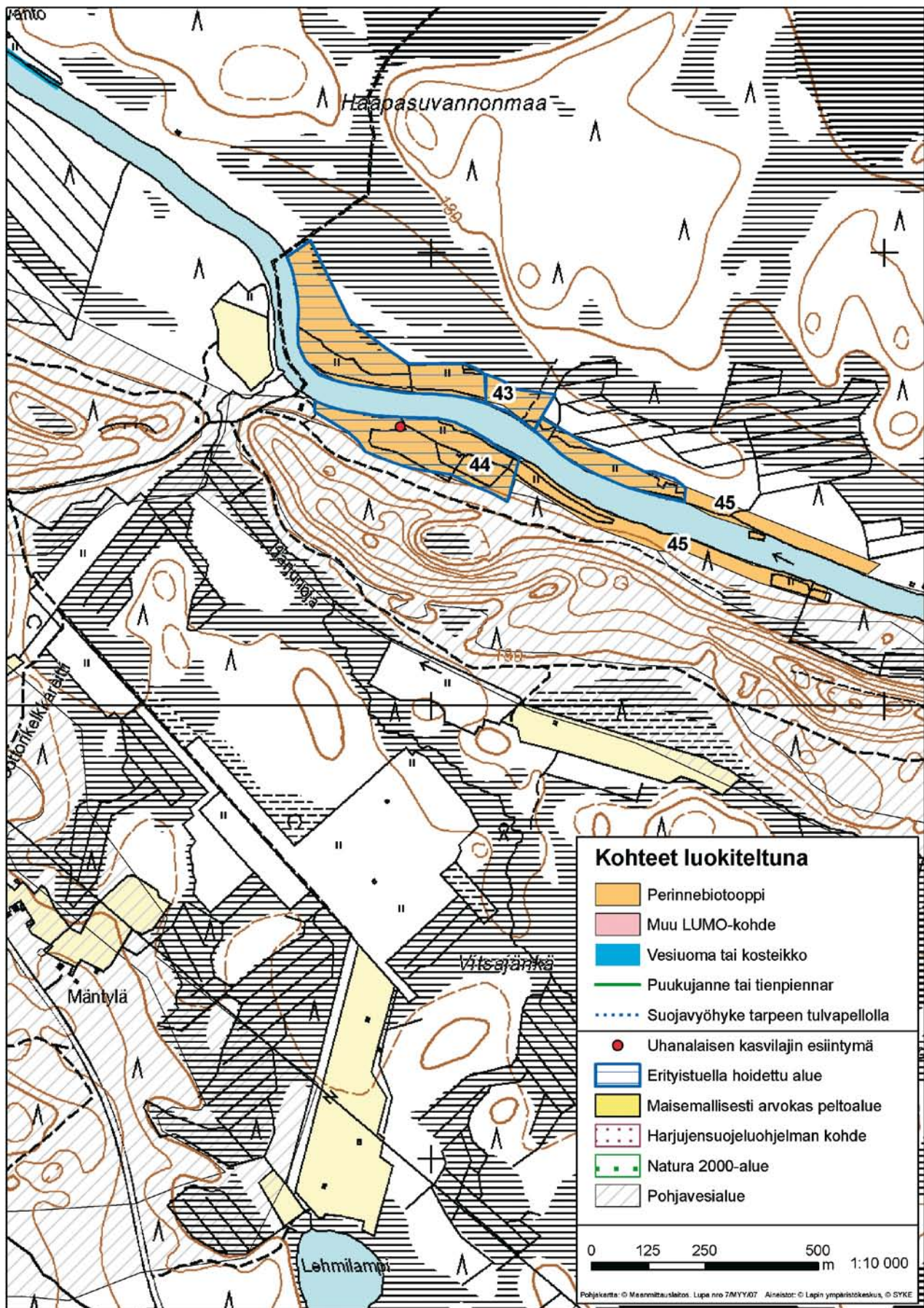
Pellon reunavyöhyke sijaitsee Saijan lenkin risteyksessä Salla-Savukoski –tien varrella. Peltto sijaitsee maisemallisesti keskeisellä paikalla rajoittuen valtatiehen, vanhaan Saijan tiehen ja vanhaan pihapiiriin. Osin maitohorsman rehevöittämän reunavyöhykkeen puu- ja pensaslajisto on näyttävä: vanhoja raitoja, haapoja, kuusia, katajia ja eri ikäisiä koivuja. Puiden juurella kasvaa varpukasvillisuuden lisäksi niitylajistoa, kuten metsäkurjenpolvea, mesiangervoa, kultapiiskua, siänkärsämöä ja niittyleinikkiä.

Hoito: Puuston harvennus monilajisiin, maisemallisesti näyttäviin ryhmiin. Jatkossa pensaiden raivaus tarvittaessa ja rehevimpien niitylaikkujen niitto maitohorsman ja koiranputken leviämisen estämiseksi. Kohteen hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

42. Vanhat pellot päätien varrella

Vanhat pellot sijaitsevat Salla - Savukoski –tien eteläpuolella. Reunoiltaan pensoittuneiden peltojen lajisto on muuttunut viljelyskäytön loputtua niitymäiseksi. Etelään avautuvien niityjen kasvillisuus muodostuu nurmilauha- ja nurmirölliniityistä sekä muutamista pienruohoniityistä. Niityjen lajisto on monipuolista ja näyttävää: metsäkurjenpolvi, rantatädyke, hiirenvirna, niityaitovirna, niittynätkelmä, puna-ailakki, pohjansimake, maarianheinä, kullero, mesiangervo, pohjanängelmä, vuohenputki, päivänkakkara, siänkärsämö, timotei, maitohorsma, koiranputki ja huopaohdake.

Hoito: Laidunnus on alueelle paras hoitomuoto. Samalla laiduneläimet olisivat Saijaan perustetun maisema-alueen käyntikortteina ennen kylälle kääntyvää tienhaaraa. Vaihtoehtoisesti kohdetta voi hoitaa niittämällä. Tavoitteena on monipuolisen kasvillisuuden säilyttäminen ja näkymän avartaminen valtatielle. Puustoa ja pensaikkoa on syytä harventaa erityisesti teiden varsilta ja oijen pientareilta. Kohdetta suositellaan hoidettavan kokonaisuutena, jotta niitykasvit leviävät myös lajistoltaan köyhemmille nurmilauhaniityille. Alueiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

Kartta 6. Kohteet 43–45.

43. Perinnebiotoopit, tulvaniityt ja metsälaidun

Muutama kilometri Saijan kyläkeskuksesta itään, Tenniöjoen pohjoisrannalla on vanhoja tulvaniityjä, jotka ovat olleet pitkään niittioniityinä ja laitumina. Sotien jälkeen osa niityistä raivattiin pelloiksi, mutta 1970-luvun lopulla alueen viljelyskäytöstä luovuttiin. Sitten kasvillisuus on muuttunut voimakkaiden tulvien myötä jälleen niittymäiseksi. Kohteeseen sisältyy lisäksi rehevää rantakoivikkoa ja pieni sekametsä. Näyttävää kokonaisuutta on kunnostettu viime vuosina kulottamalla ja raivaamalla lammaslaitumeksi. Sinne tänne on jätetty puuryhmiä, jotka tuovat vaihtelua muuten avoimeen maisemaan. Laidunnus on aloitettu uudelleen vuonna 2006 maatalouden erityistuen turvin. Niittyalueiden kasvillisuus on monipuolista; kapeat sara- ja kastikkatulvaniityt vaihtuvat melko matalaksi syödyiksi suurruoho- ja nurmilauhatulvaniityiksi. Korkeimmilla rantatörmillä esiintyy lisäksi lajistollisesti edustavaa matalaa pienruohoniityä. Huomionarvoista lajistoa on runsaasti; *rantatädyke*, *kullero*, *pulskaneilikka*, *isolaukku*, *kellosinilätva* ja *nurmitatar*. Rantametsän ilme on harvennuksen jälkeen hakamainen ja niitylajistoa esiintyy laitumeen rajautuvissa aukko- paikoissa.

Hoito: Laidunnuksen myötä tulvaniityjen kasvillisuus on nyt matalaa tuoden niityjen vaihtelevat maastonmuodot hienosti esiin. Alueen hoidoksi suositellaan laidunnuksen jatkamista ja pajujen vähittäistä raivausta jokimaiseman avartamiseksi. Rantametsiä olisi hyvä harventaa niityaukkoja vähitellen laajentaen ja lahoppuustoa säästän. Nurmilauhavaltaisilla alueilla suositellaan pienialaisten kulotusten jatkamista. Jokitörmän eroosiorantaa tulee seurata ja keventää tarvittaessa laidunnuspainetta. Hoitoaluetta olisikin hyvä lähivuosina laajentaa itäpuolisille rantaniityille.

44. Perinnebiotoopit, tulvaniityt

Saijan kylältä itään, Tenniöjoen etelärannalla on vanhoja tulvaniityjä, jotka ovat olleet pitkään niittioniityinä ja laitumina. Sotien jälkeen osa alueesta raivattiin pelloiksi, mutta 1970-luvun lopulla alueen viljelykäyttö lopetettiin. Kohteeseen sisältyy lisäksi rantakoivikko ja pieni korpi. Aluetta on kun-

nostettu viime vuosina kulottamalla ja raivaamalla lammaslaitumeksi. Laidunnus on aloitettu maatalouden erityistuen avulla vuonna 2006. Tulvaniityjen kasvillisuus on samankaltainen kuin kohteessa 43. Voimakkaan laidunnuspaineen myötä niityjen kasvillisuus on madaltunut ja alueen yleisilme on keskiosista avoin. Tenniöjoen rannassa ja niityjen reunamilla on edelleen pajupensaikkoja. Koivikos- sa kasvaa harvakseltaan tulvasta ja laidunnuksesta hyötyvää *laaksoarhoa*.

Hoito: Alueen hoidoksi suositellaan laidunnuk- sen jatkamista ja pajujen raivausta niityjen reuna- milta maiseman avartamiseksi. Puuryhmiä ja laho- puuta jätetään alueelle harvennuksen yhteydessä kuten tähänkin asti. Nurmilauhavaltaisista alueita voi harvakseltaan kulottaa lajiston monipuolista- miseksi. Jokitörmästä kuolleet pensaat olisi hyvä poistaa säännöllisesti. Aluetta voi laajentaa tule- vaisuudessa ylävirran puoleisille rantaniityille ja hakamaille.

45. Perinnebiotoopit, tulvaniityt ja metsälaitumet

Molemmiin puolin Tenniöjokea sijaitsee metsä- laitumia ja tulvaniityjä, joista osa on ollut pelto- käytössä 1960-70 -luvuilla. Säännöllisten tulvien alueiden kasvillisuus on niittymäistä, mutta monin paikoin pensoittunutta. Tulvaniityille tyypillisesti kasvillisuus on vyöhykkeistä vesirajan saratulva- niityistä ylempänä sijaitseviin suurruohoniityihin ja nurmilauhaniityihin asti. Alueen kasvillisuutta hallitsee Tenniöjoelle tyypilliset tulvaniityjen la- jit kuten *kullero*, *metsäkurjenpolvi*, *keltaängelmä*, *rantatädyke*, *kultapiisku*, *huopaohdake*, *ruokohel- pi*, *nurmilauha* ja *viitakastikka*. Metsälaitumet ovat tuoreita sekametsiä ja lehtomaisia korpia.

Hoito: Alueet voisi liittää viereisiin lammaslai- tumiin. Hoitoon voidaan myöntää perinnebiotoo- pien hoitotukea, joka kuitenkin edellyttää intensii- vistä pensaiden raivausta, metsälaitumien puuston vähittäistä harvennusta ja tehokasta laidunnusta.

5 Yleisiä hoitoperiaatteita erityistukialueilla

Kohteiden kuvauksen yhteydessä annetut hoitosuosituksukset ovat vain suuntaa antavia. Maanomistaja ja viljelijä voivat sopia kunkin alueen hoidosta tarkemmin hoitosuunnitelman yhteydessä. Seuraavassa esitettyihin yleisiin hoitoperiaatteisiin on kuitenkin syytä tutustua, mikäli alueen hoitoon haetaan ympäristötuen erityistukea.

Raivaus

Useimmissa kohteissa ensimmäinen toimenpide on alueen raivaus. Puuston ja pensaikon raivausta tehdään kunnostettavilla alueilla mielellään vaihteittain usean vuoden aikana. Kaadettujen puiden ja pensaiden juuriston lahotessa maaperään vapautuu runsaasti ravinteita, jotka rehevöittävät kasvilisuutta ja saavat ns. ongelmakasvit rehottamaan.

Rehevän pajukon raivaus on hyvä tehdä kasvukaudella, jolloin pääosa ravinteista on sitoutuneina lehtiin. Jokivarsiniityillä laajempia raivauksia on kuitenkin suositeltavaa tehdä vasta elokuussa lintujen pesimäkauden jälkeen. Erittäin tärkeää on aina raivauksen jälkeen kerätä raivausjätteet pois hoidettavalta alueelta, jotta lahoava risukko ei jää ravitsemaan maaperää tai päädy tulvan mukana vesistöön. Vanhat piikkilanka-aidat ja muut alueelle kertyneet rojut kerätään pois alkukunnostuksen yhteydessä.

Raivauksella pyritään avartamaan pensoitunutta tai umpeenkasvanutta aluetta, onpa kyseessä sitten niitty, hakamaa, laidunmetsä, pellon metsäsaareke tai pellon reunavyöhyke. Puuston harvennuksessa ei pyritä tasavälisyyteen eikä puisto- tai talousmetsän tyyliin harvaan ja siistiin metsikköön.

Raivauksen tavoitteena on useimmilla hoitoalueilla avoimien niittylaikkujen ja puuryhmien vuorottelu. Varjostavia havupuita poistetaan ja erikäisiä lehtipuita, maapuita, pensaita ja katajia suositetaan. Erityisesti marjovia lajeja, kuten pihlajaa, tuomea, punaviinimarjaa ja ruusua jätetään tarjoamaan ravintoa linnuille ja nisäkkäille. Kookkaat haavat ovat maisemallisesti näyttävinä ja tärkeinä kolopuina säilyttämisen arvoisia. Pensaita jätetään

erityisesti vanhojen lehtipuiden sekä kolo- ja lahopuiden ympärille. Näin luodaan sopivia elinympäristöjä puun pinnalla kasvaville sammalille, jäkälille ja kääväkkäille. Eroosion uhkaamilla rannoilla säästetään tarpeen mukaan jokitörmän pensaita ja laajan juuriston omaavaa pihlajaa. Hoitokohteiden maisemaan pyritään saamaan vaihtelua paljastamalla kiviä ja siirtolohkareita sekä tuomalla esiin yksittäisiä maisemapuita ja maatalouteen liittyviä perinteisiä rakennelmia.

Laidunnus

Hakamaiden ja metsälaitumien parasta hoitoa on laidunnus. Lisäksi laidunnus on usein ainoa mahdollisuus hoitaa laajoja alueita tai sellaisia kohteita, joiden koneellinen niitto on kivisyyden, epätasaisuuden tai jyrkkyyden takia käytännössä mahdotonta.

Saijan kaltaisella maisema-alueella laiduntavat eläimet ovat tehokas mainos elinvoimaisesta kulttuurimiljööstä. Kylän jokivarsilla on tehty viime vuosina runsaasti maisemallisia raivauksia. Näiden alueiden jatkohoito tulisi aloittaa pian pensaikon ja ns. ongelmakasvien (maitohorsma, nokkonen, koiranputki, peltokorte ja pelto-ohdake) leviämisen estämiseksi. Jatkohoidoksi suositellaan laidunnusta.

Laidunnuskausi on perinteisesti aloitettu Saijassa kesäkuun alkupuolella kevään säistä riippuen. Laidunnuspaineen (eläinten määrä/ha) tulee olla alueen tuottoon nähden sopiva. Hoitosuunnitelmassa on huomioitava että luonnonlaitumilla ravinnon määrä vaihtelee selvästi vuosittain.

Pensoittuneiden jokivarsien maisemaa voidaan kehittää puoliavoimeksi jättämällä alueelle raivauksen yhteydessä monilajisia puu- ja pensasryhmiä. Kuva Marjut Kokko.

Laidunnusta on joskus tarpeen täydentää niitolla. Erityisesti rehevöityneitä laikkuja (esim. vadelma, nokkonen, koiranputki ja ohdakkeet) on hyvä niittää ja kerätä niittojäte pois. Ylilaidunnusta on vältettävä, ja esimerkiksi Saijan osayleiskaavassa suojeltujen maisemapuiden kuntoa on syytä tarkkailla laidunalueilla. Luonnonniityn ravinnontuoton ehtyessä eläimet suositellaan siirrettäväksi toiselle laidunlohkolle. Luonnon monimuotoisuuden kannalta eläinten lisäruokinta on huono vaihtoehto, sillä se aiheuttaa laitumen rehevöitymistä tai eroosiota. Perinnebiotooppeina hoidettavat niityt, hakamaat ja metsälaitumet tulee aidata erilleen viljelylaitumista, eikä eläimille saa antaa kivennäisten lisäksi muuta lisärehua.

Niitto

Niitto sopii hoidoksi pienialaisille kohteille ja toisaalta koneniittoon soveltuville tasaisille, kovapohjaisille niityille. Niiton ja niittoaineksen poiskeruun tarkoituksena on lisätä kasvupaikan avoimuutta ja valoisuutta sekä vähentää maaperän ravinteisuutta. Säännöllisen niiton myötä kookkaan ja rehevöitymisestä hyötynneen kasvillisuuden kilpailumahdollisuudet heikkenevät ja tilalle kasvaa matalia, valosta ja lämmöstä hyötyviä niittylajeja. Samalla runsastuvat lukuisat niityillä elävät päivä- ja pikkuperhoset, mesipistiäiset ja kovakuoriaiset.

Niitto tehdään tavallisesti kerran kasvukauden aikana. Niiton sopivin ajankohta on niittykasvien kukinnan ja siementen tuleentumisen jälkeen. Jotta niitto ei häiritsisi luonnonvaraisten eläinten ja lintujen pesintää, on paras ajankohta Saijan seudulla vasta elokuussa.

Lampaat rikastuttavat kyläkuva ja kunnostavat tarmokkaasti jokivarsien pensoittuneita metsälaitumia.
Kuva Marjut Kokko.

Niittämiseen suositellaan ensisijaisesti leikkaavateräisiä niittovälineitä, kuten viikatetta tai traktoriin kytkettävää kaksoisterä-, sormipalkki- tai lautasniittokonetta. Peruskunnostukseen ja ongelmalajien hävitykseen (nokkonen, koiranputki, maitohorsma, vadelma) sopivat sen sijaan murskaavateräiset koneet. Näitä ovat raivassahat, trimmerit, ruohonleikkurit ja niittosilppurit.

Niitetty kasvillisuus kootaan ja kerätään pois muutaman päivän kuluttua niitosta, jolloin tuleentuneet siemenet ovat ehtineet varista. Paras loppusijoituspaikka niittojätteelle olisi sen hyötykäyttö karjan talvirehuna. Jos tämä ei ole mahdollista, voi niittojätteen hävittää kompostoimalla tai polttamalla kasvistollisesti vähäarvoisella eli lajistoltaan yksipuolisella alueella. Kasvijätteen läjittäminen hoitoalueen reunaan ei ole suositeltava toimenpide, sillä lahoava jäte houkuttelee paikalle ongelmalajistoa. Rehevällä alueella niiton vaikutuksia voidaan tehostaa jälkilaiduntamalla karjaa niityllä.

Kulotus

Kulotus sopii lähinnä sellaisille kohteille, joille on kertynyt runsaasti kariketta ja kuloheinää. Kulotusta on suositeltu Saijassa muutamille vanhoille pelloille ja niityille, joiden kasvillisuus muodostuu pääosin nurmilauhasta eli "säärekkäästä". Mättäisten niittyjen kulotus yhdistettynä vanhojen nurmilauhamättäiden kaulaamiseen traktorin kauhalla tai lapiolla, on havaittu tehokkaaksi tavaksi niittylajiston monipuolistamisessa.

Koska kulotus vapauttaa ravinteita, tarvitaan sen lisäksi aina tehokasta jatkohoitoa, kuten niittoa tai laidunnusta. Paikallisen niittylajiston siementen kylväminen kulotetuille alueille tehostaa vaikutusta. Lampaat on todettu Saijan jokivarsiniityillä varsin tehokkaiksi "mätäsleikkureiksi". Muutamana kesänä toteutettu tehokas laidunnus yhdessä kulotuksen kanssa on saanut nurmilauhamättäät kuolemaan pystyyn.

Suojavyöhykkeet

Suojavyöhykkeellä tarkoitetaan monivuotisen heinänurmen peittämää peltoaluetta vesistön tai valtaojan varressa. Suojavyöhykkeen tarkoitus on vähentää pelloilta vesistöön kulkeutuvien ravinteiden ja kiintoaineiden määrää. Jotta suojavyöhyke vähentäisi ravinnevaluntaa jokeen, tulee sen olla vähintään 15 m leveä. Suojavyöhykettä ei lannoiteta eikä sillä käytetä kasvinsuojeluaineita. Saijassa suojavyöhykkeitä voi perustaa jyrkille, kalteville ja notkelmaisille rantapelloille sekä tulvaherkille pelloille. Suojavyöhykkeen paikaksi sopivia peltoalueita on merkitty kohdekarttoihin.

Suojavyöhykkeen voi toteuttaa olemassa olevasta nurmesta tai viherkesannosta tai sen voi perustaa kylvämällä. Suojavyöhykettä hoidetaan niittämällä tai vaihtoehtoisesti laiduntamalla, mikäli siitä ei aiheudu vesiensuojelullista haittaa. Koska Saijan tulvaniityt uhkaavat pensoittua ilman hoitoa, voi suojavyöhykkeiden hoitoon liittää myös pellon ja rantaviivan välisen alueen. Raivausjäte ja niitos tulee viedä suojavyöhykkeeltä pois.

Monivaikutteiset kosteikot

Monivaikutteisella kosteikolla tarkoitetaan tässä yhteydessä vesielinympäristöä tulvaniittyineen. Kunnostus- ja hoitotoimenpiteet vaihtelevat kosteikon sijainnin ja luonteen mukaan. Saijan Myllyojan ja Suoliojan tapauksissa tärkeintä on säilyttää pienialaiset, mutta jo nykytilassaan monipuoliset lintukosteikot. Kosteikkoon liittyviä rantaniittyjä raivaamalla voidaan laajentaa vesilinnuille ja kahlaajille sopivaa elinympäristöä. Jatkossa niitto tai laidunnus ylläpitää alueen avoimuutta ja parhaimmillaan vähentää maaperän ravinnetasoa. Kosteikkoon rajautuvien rantaniittyjen hoidon avulla voidaan lisäksi monipuolistaa tulvaniittyjen kasvillisuutta. Tarkemmat hoitosuosituksia on esitetty kohdekuvauksissa.

6 Hoidon rahoitus ja tuen hakeminen

LUMO-yleissuunnitelman hoitosuosituksen hyödyntäminen kylämiljöön hoidossa on nyt aktiivisten kyläläisten vastuulla. Taloudellinen kannustus lisää usein toiminnan mielekkyyttä. Seuraavassa on koottu tietoa maisemanhoitoon liittyvistä rahoituskanavista.

Maatalouden erityiset

Maatalouden ympäristötuen erityiset on tarkoitettu ympäristönhoitotoimiin, jotka voivat kohdistua sekä peltolohkolle että muihin maatalan elinympäristöihin. Erityistukikohteelle laadittava sopimus on viisi- tai kymmenvuotinen. Erityistuen saaminen edellyttää, että viljelijä on sitoutunut ympäristötuen perustoimenpiteiden ehtoihin. Pääsääntöisesti tuki määräytyy alueiden vuosittaisesta hoidosta aiheutuneiden kustannusten perusteella. Tuki on hehtaariohtainen ja se maksetaan vuosittain.

Yleissuunnitelmassa esitetyille kohteille voi hakea *perinnebiotooppien hoitoon tai luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen* tarkoitettuja erityistukimuotoja. Tulvaherkille tai kalteville jokirantaan tai valtaojaan rajoittuville peltoalueille voi hakea *suojavyöhykkeen perustamiseen ja hoitoon* tarkoitettua erityistukea. Lisätietoja saa kunnan maaseutuviranomaisilta, Lapin TE-keskuksesta ja Lapin ympäristökeskuksesta. Julkaisun lopussa on koottu yhteen tukihakuun liittyviä seikkoja ja vaadittavia liitteitä (liite 1).

Investointituki

Vuodesta 2008 alkaen voi perinnebiotoopin alku- ja raivaukseen ja aitaamiseen hakea TE-keskuksen *ei-tuotannollisten investointien* tukea. Tuki määräytyy kustannusten perusteella. Maksatushakemukseen täytyy liittää kopiot kuiteista ja selvitys omasta tai mahdollisesta talkootyöstä tuntikirjanpidon ja säädetyn tuntihinnan perusteella. Investointituen saanti edellyttää, että peruskunnostetun perinnebiotoopin hoidosta tehdään 5- tai 10-vuotinen erityistukisopimus.

Tukea yhdistykselle

Paikallinen rekisteröity yhdistys on voinut vuodesta 2007 alkaen hakea ympäristötukea perinnebiotooppien ja monivaikutteisten kosteikkojen hoitoon. Vuodesta 2008 alkaen yhdistykset voivat lisäksi hakea em. ei-tuotannollista investointitukea, jonka jälkeen yhdistyksen tulee sitoutua kohteen hoitoon 5- tai 10-vuotisella erityistukisopimuksella. Yhdistyksen ei kuitenkaan tarvitse sitoutua maatalouden ympäristötuen perustoimenpiteisiin. Lisätietoja saa Lapin TE-keskuksesta ja Lapin ympäristökeskuksesta.

Muut rahoituskanavat

Lapin ympäristökeskuksen maisemanhoitokohteet valitaan aina tapauskohtaisesti. Työkohteiksi valitaan alueita, joita ei voida rahoittaa maatalouden ympäristötuen erityistuella. Etusijalla ovat arvokkailla maisema-alueilla, kuten Saijassa, olevat kohteet sekä perinnemaisemien inventoinneissa löydetty arvokkaat kohteet.

Lisäksi muut kohteet, joilla on paikallisesti maisemallista merkitystä, voivat päästä hoitokohteiksi kuntakohtaisten YTY-töiden (ympäristönsuojelua ja -hoitoa edistävät työllisyystyöt) kautta. YTY-töinä tehdään tienvarsien raivauksia, umpeutuneiden pelto- ja laidunalueiden raivauksia, vanhojen rakenteiden ja rakennusten entisöintiä ja kunnostusta sekä historiallisesti arvokkaiden kohteiden ympäristön hoitoa.

Maisemapuut on tärkeitä katseen kiinnekohtia maisemassa. Myös latojen kunnostukseen voi hakea tukea (kuva kohteesta 9). Kuva Marjut Kokko.

Rakennusperinnön hoito

Perinteisten rakennelmien, kuten riukuaitojen, karjasuojien, aittojen ja riihien pienimuotoiseen kunnostukseen voi hakea maatalouden ympäristötuen erityistukea. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten korjauskustannuksiin voi hakea tukea Museovirastolta. Lisäksi Lapin ympäristökeskuksella on määrärahoja arvokkaan rakennusperinnön hoitoon. Avustusta voidaan myöntää myös kunnalle sen suorittamiin rakennussuojelukorvauksiin, kohteen hankkimiseksi kunnalle, kohteiden ja niiden ympäristön kunnostamiseen sekä hoidon edellyttämiin selvityksiin ja kulttuuriympäristöohjelmiin.

Lisätietoja rakennusperinnön hoidosta saa Lapin TE-keskuksesta, Museoviraston rakennushistorian osastolta ja Lapin ympäristökeskuksen alueiden käytön osastolta. Lisätietoja on myös internet-sivuilla: www.rakennusperinto.fi ja www.ymparisto.fi/maankaytto_ja_rakentaminen.

Lampaista mökille

Useat Saijan kesäasukkaat olivat kiinnostuneita pienten rantakohteiden kunnossapidosta lampaiden avulla. Kun maanomistaja suunnittelee kesälampaiden hankkimista, on ensiksi otettava yhteyttä kotikunnan maaseututoimistoon. Täällä tila rekisteröidään lammastilaksi. Rekisteröinnistä ei aiheudu kuluja eikä muita velvoitteita, ja rekisteröinnin purkaminen on helppoa: jos lampaista aiotaan luopua kokonaan niin, ettei seuraavana kesänä hankita enää uusia, riittää, että ilmoitetaan asia maaseututoimistoon. Jos lampaat puolestaan halutaan vuokrata, rekisteröintiasioista vastaa lampaat toimittava lampola. Kotikunnan maaseututoimistosta saa lisää tietoa aiheesta.

Kiitokset

Luonnonsuojelupäällikkö Päivi Lundvall ohjasi työtä. ATK-suunnittelija Hannu Lehtomaa käsitteli julkaisun kuvat ja rakennusmestari Kaisa Puolamaa työsti kartat julkaisukuntoon. Biologi Piia Juntunen antoi arvokkaita kommentteja käsikirjoitukseen. Viestintäpäällikkö Liisa Viitala ja tiedottaja Päivi Posio kommentoivat julkaisun kieliasua. Suuret kiitokset kaikille tehdystä työstä!

Erityisesti haluan kiittää Saijan kylän asukkaita, jotka osallistuivat suunnitelman laatimiseen kertomalla alueen historiasta ja tulemalla mukaan maastokäynneille. Saijan kyläkauppiaiden, Helvi ja Martti Kallioisen huomassa oli hyvä asustaa ja tankata asuntovaunun jääkaappia. Lahtelan Hannu ja Hagmanin Tarmo johdattivat perämoottorin korjauksen saloihin ja antoivat tuiki tarpeellisia neuvoja koskialueilla veneilystä. Kiitokset kuuluvat myös Erkki Yrjänheikille yleisötilaisuuksien jouhevista järjestelyistä.

Kuva Marjut Kokko.

Yhteystietoja

Sallan kunta

Postipolku 3, 98900 SALLA

vaihde: 040 5083301

email: etunimi.sukunimi@salla.fi

- maaseutusihteeri Erkki Vuorela:
040 5951354

Lapin TE-Keskus

Ruokasenkatu 2, 96200 ROVANIEMI

vaihde: 010 191 450

email: etunimi.sukunimi@te-keskus.fi

- toimistoinsinööri Osmo Saloniemi:
040 575 8163

Lapin ympäristökeskus

Hallituskatu 5, PL 8060, 96101 ROVANIEMI

Asiakaspalvelu: 020 690 173

email: etunimi.sukunimi@ymparisto.fi

- ylitarkastaja Taina Kojola: 040 571 7734
- ylitarkastaja Pekka Herva: 040 503 7148
- tarkastaja Kari Kemppainen: 0400 163 466
- YTY-työt; aluevastaava Sauli Hyvönen:
040 511 4973

Lähteet

- Autti, M. & Kerätär, K. 1995: Kemihaaran yläosan ja Tenniöjokivarren uhanalaisten putkilokasvien ja elinympäristöjen kartoitus. Kemijoki Oy, Rovaniemi.
- Heikkilä, M. 2002: Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopas. Suomen ympäristö 591. Maa- ja metsätalousministeriö & Ympäristöministeriö, Vantaa.
- Kalliola, R. 1973: Suomen kasvimaantiede. WSOY, Porvoo.
- Kalpio, S. & Bergman, T. 1999: Lapin perinnemaisemat. Lapin ympäristökeskus, alueelliset ympäristöjulkaisut 116. Lapin ympäristökeskus & Metsähallitus, Rovaniemi.
- Kantia, O. 2000: Saijan kylän tulevaisuus vanhoja ja uusia toimintatapoja ja elinkeinoja yhdistellen. Opinnäytetyö. Rovaniemen ammattikorkeakoulu, Rovaniemi.
- Karhunen, A. 2007: Maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen yleissuunnitteluopas. Ohjeita suunnittelijalle. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 1/2007. Lounais-Suomen ympäristökeskus. Vesiensuojeluosasto. Karhukopio, Turku.
- Lokio, J. 1997: Lapin kulttuuriympäristöohjelma. Lapin ympäristökeskus, Rovaniemi.
- Maatalouden ympäristötuen erityistuet v. 2007-2013, Luonnon ja maiseman monimuotoisuus, perinnebiotoopit, suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito, kosteikot ja laskeutusaltaat. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.
- Maisema-aluetyöryhmän mietintö, Osa I 1993. - Maiseman hoito. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, mietintö 66/1992, Helsinki.
- Maisema-aluetyöryhmän mietintö, Osa II 1993. - Arvokkaat maisema-alueet. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, mietintö 66/1992, Helsinki.
- Metsähallitus 2006. Joutsenaapa-Kaita-aapa hoito- ja käyttösuunnitelma. Metsähallitus, Rovaniemi.
- Pykälä, J. 2001: Perinteinen karjatalous luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjänä. Suomen ympäristö 495, luonto ja luonnonvarat. Suomen ympäristökeskus. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.
- Pykälä, J., Alanen, A., Vainio, M. & Leivo, A. 1994: Perinnemaisemien inventointiohjeet. Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja 559. Vesi- ja ympäristöhallitus, Helsinki.
- Rakennettu kulttuuriympäristö – valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt 1993. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16. Museovirasto & Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Rauhala, J., Nivakoski, A., Yrjänheikki, E. & Lundvall, P. 2007: Kotakentistä jälleenrakennuksen aikaan. Saijan maisema-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. Suomen ympäristö 5/2007. Lapin ympäristökeskus. Helsingin yliopistopaino, Helsinki.
- Saija-Pulkkaviita osayleiskaava. Sallan kunta, Seitap Oy 2001, Rovaniemi.
- Ulvinen, T. 1997: Laaksoarho (*Moehringia lateriflora*). Teoksessa: Rytteri, T. & Kettunen, T. (toim.). Uhanalaiset kasvimme. Suomen ympäristökeskus & Kirjayhtymä. Helsinki, 335 s.

Miten erityisympäristötukea haetaan?

Seuraavassa esitetään lyhyesti, miten suunnitelmassa esitetyille kohteille voi hakea maatalouden erityisympäristötukea. Tarkemmat ohjeet löytyvät tukihakuoppaista, joita saa mm. kunnan maaseutuviranomaisilta, Lapin TE-keskuksesta ja Lapin ympäristökeskuksesta.

- Tukisopimukset ovat 5- tai 10-vuotisia
- Tukihaku on samaan aikaan muiden maataloustukien kanssa
- Erityisympäristöille on omat lomakkeet, joita saa mm. Sallan kunnasta ja MMM:n lomakepalvelusta: <http://lomake.mmm.fi>
- Lomake palautetaan suoraan Lapin TE-keskukseen
- Lomakkeen yhteydessä vaadittavat liitteet tulee myös lähettää vuotuisen hakupäivään mennessä
- Vaadittavia liitteitä: *lohkokartta* (johon selkeästi kirjattuna mahdolliset U-lohkotunnukset), *hoitosuunnitelma* sisältäen *kustannuslaskelman* ja mahdolliset *vuokrasopimukset* koko tukikauden ajalta, jos tukeen haettu alue on vuokramaata.
- Hakemukseen liitettävän hoitosuunnitelman voi tehdä käyttäen valmiita lomakkeita, joita saa em. tahoilta.
- Uudet erityistukisopimukset alkavat 1.10. Kuitenkin keväällä päättyvät vanhat sopimukset, joille haetaan jatkoa, voivat alkaa 1.5.

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Lapin ympäristökeskus			Julkaisuaika
Tekijä(t)	Marjut Kokko			Joulukuu 2007
Julkaisun nimi	Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma; Saija, Salla			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Lapin ympäristökeskuksen raportteja 2/2007			
Julkaisun teema	-			
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut	www.ymparisto.fi/lap/julkaisut			
Tiivistelmä	<p>Saijan kylällä on voimakas halu vaalia alueen historiaa ja perinteisiä maankäyttömuotoja – kulttuuriympäristöllisesti arvokasta kylämiljöötä. Perinteisen maatalouden kukoistaessa jokivarret ovat kylän seudulla olleet lähes yhtenäistä niitettyä ja laidunnettua perinnemaisemaa, josta tuottoisimmat alueet on raivattu sittemmin pelloiksi. Kylän keskiosassa viljelyyn ja laidunnukseen sopivat alueet ovat pääosin edelleen käytössä ja näkymät varsin avarat. Sen sijaan vähätuottoisemmat pellot ja jokivarren pehmeäpohjaiset niityt ja laitumet ovat alkaneet pensoittua laidun- ja niittokulttuurin hiivuttua.</p> <p>Pitkän maanviljelyshistorian vuoksi Saijasta löytyy edelleen runsaasti erilaisia perinteisen maatalouden muovaamia maisemia ja luontoarvoja. Tässä suunnitelmassa kartoitetut kohteet vaihtelevat jokivarsien rehevistä tulvaniityistä vanhoihin hakamaihin ja metsälaitumiin. Avoimen kylämaiseman ja luonnon monimuotoisuuden säilymisen kannalta merkittävimmän kokonaisuuden muodostavat Kuola- ja Tenniöjoki pientareineen. Lisäksi kyläkeskuksen vanhat pellot, joista osa on kunnostettu lammaslaitumiksi, ovat kyläkuvan kannalta keskeisiä alueita. Jokien yhtymäkohdan alavat peltolohkot ja Kuolajoen kosteikot ovat linnustollisesti merkittäviä kohteita.</p> <p>Kartoituksessa löytyi kaikkiaan 45 kohdealuetta, joista suurin osa on muodostettu yhdistämällä useampia erillisiä tai luontotyyppiltään erilaisia kohteita. Kohteiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 82 ha. Pinta-ala vaihtelee runsaan aarin tienvarsipientareista 7 hehtaarin jokivarsiniittyjen ja metsälaitumien muodostamiin kokonaisuuksiin. Perinnebiotooppeja löytyi yhteensä 15, joiden yhteispinta-ala on 44 ha. Näistä valtaosa sijoittuu Kuola- ja Tenniöjokivarteen, missä kevättulvat ovat ylläpitäneet niittykasvillisuutta perinteisen maankäytön loppumisen jälkeenkin.</p> <p>Pensoittuneiden jokivarsien ja kylän viljelysmaisemien avaamiseksi tarvitaan aktiivisia hoitotoimia. Asukasmäärään nähden Saijassa on harvinaisen elinvoimainen maatalouskulttuuri ja erinomaisia maisemanhoitajia laajenevassa lammastuotannossa ja nautakarjatililla. Tässä yleissuunnitelmassa esitetyille kohteille voidaan hakea perinnebiotooppien hoitoon sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettuja maatalouden ympäristötuen erityistukimuotoja. Tulvaherkille tai kalteville vesistöön rajautuville peltoalueille voi hakea suoja-vyöhykkeiden perustamiseen ja hoitoon tarkoitettua erityistukea. Jokivarsien maiseman avartaminen raivaamalla, niittämällä ja laiduntamalla tukee niin paikallista kulttuuri-identiteettiä, virkistyskäyttöä kuin matkailuakin.</p>			
Asiasanat	perinnemaisema, perinnebiotooppi, luonnon monimuotoisuus, lumo, maisemanhoito, maisema-alue, ympäristötu-ki, Saija			
Rahoittaja/ toimeksiantaja	Maa- ja metsätalousministeriö			
	ISBN 978-952-11-2948-3 (nid.)	ISBN 978-952-11-2949-0 (PDF)	ISSN 1796-1971 (pain.)	ISSN 1796-198X (verkkoj.)
	Sivuja 46	Kieli suomi	Luottamuksellisuus Julkinen	Hinta (sis.alv 8 %) -
Julkaisun myynti/ jakaja	Lapin ympäristökeskus PL 8060, 96101 ROVANIEMI Puh. 020 690 173, sähköposti: kirjaamo.lap@ymparisto.fi			
Julkaisun kustantaja	Lapin ympäristökeskus			
Painopaikka ja -aika	Yliopistopaino, Helsinki 2007			

LAPIN
YMPÄRISTÖKESKUS

Lapin ympäristökeskus
PL 8060
96101 Rovaniemi
Puh. 020 690 173
Sähköposti: kirjaamo.lap@ymparisto.fi

ISBN 978-952-11-2948-3 (nid.)

ISBN 978-952-11-2949-0 (PDF)

ISSN 1796-1971 (pain.)

ISSN 1796-198X (verkkok.)